

Dr. sc. Đuro Škvorc
Varaždinska ulica 34 A
48260 Križevci
djuro.skvorc@gmail.com

Primljeno/Received: 11.11.2019.
Prihvaćeno/Accepted: 14.2.2020.
Rad ima dvije pozitivne recenzije
Izvorni znanstveni rad
Original scientific paper
DOI: <https://doi.org/10.47325/zj.4.4.19>

UDK 355.48(497.535Koprivnica)

KOPRIVNIČKO-KRIŽEVAČKA ŽUPANIJA I NJENE POSTROJBE U DOMOVINSKOME RATU 1991.–1995. GODINE: FRAGMENTARNI OPIS

Sažetak: U članku će biti prikazan doprinos postrojbi hrvatske policije i vojske iz prostora Koprivničko-križevačke županije u obrani i oslobađanju Republike Hrvatske. Županija se nalazila izvan prve crte bojišnice u Domovinskom ratu 1991.–1995. godine. I pored toga dala je veliki doprinos u obrani i oslobađanju Republike Hrvatske od velikosrpske agresije. Među prvima u Republici Hrvatskoj, prostor Županije oslobođen je od Jugoslavenske narodne armije (JNA), poslano je naoružanje u ostale dijelove Hrvatske, ustrojavaju se postrojbe koje se uključuju u obranu Hrvatske na novljansko-pakračkom bojištu od listopada 1991. Iste će sudjelovati u najvećoj mjeri u oslobađanju Republike Hrvatske. Njima je posvećen najveći dio rada. Pored Hrvatske vojske (HV-a) veliki doprinos dala je temeljna i specijalna policija naše Županije, osobito u početcima Domovinskog rata 1991. u obrani Pakraca, Daruvara, prostora Banovine.

Ključne riječi: Domovinski rat, HV, policija, postrojbe, Koprivničko-križevačka županija

1. Uvod

Devedesete godine 20. stoljeća na svjetskoj sceni obilježio je pad komunizma, a u Socijalističkoj Federativnoj Republici Jugoslaviji (SFRJ) gospodarska i društvena kriza te pad komunizma. Donošenjem Memoranduma 1986. i dolaskom Slobodana Miloševića na vlast u Socijalističkoj Republici Srbiji (SRS) 1987. u javnost je iskoračio srpski nacionalizam s tezom

„da svi Srbi trebaju živjeti u jednoj državi i da je Srbija dokle dopiru srpski grobovi“.¹⁵²⁶ Srpsko stanovništvo živjelo je tada, osim u Socijalističkoj Republici Srbiji (SRS) i ostalim republikama tadašnje Jugoslavije, ponajviše u Socijalističkoj Republici Bosni i Hercegovini (SR BiH) i Socijalističkoj Republici Hrvatskoj (SRH). Ovakvi stavovi naišli su i na plodno tlo kod većeg dijela srpskog stanovništva u sjevernoj Dalmaciji, Lici, Kordunu, Banovini, zapadnoj i istočnoj Slavoniji.¹⁵²⁷ Nakon provedenih demokratskih izbora u SRH u travnju i svibnju 1991., konstituiranja Sabora u svibnju i ustrojavanja hrvatske vlasti, Srbi u okolici Knina podigli su u kolovozu 1990. pobunu. Kamenjem i balvanima prepriječili su željezničke i cestovne prometnice koje su vodile iz južne prema sjevernoj Hrvatskoj. Zaustavili su sav promet, a na preprekama su bile naoružane pobunjeničke srpske straže.¹⁵²⁸ Hrvatska vlast pokušala je slanjem policije iz Zagreba ponovno uspostaviti pravni poredak. Spriječila je to Jugoslavenska narodna armija (JNA) stavši na pobunjeničku srpsku stranu.¹⁵²⁹

Nakon slovenskog rata između JNA i Teritorijalne obrane (TO) Slovenije (26. 6.–6. 7. 1991.) te donesene Brijunske deklaracije od 7. srpnja 1991., JNA se počela povlačiti na prostor RH i R BiH.¹⁵³⁰ Pobunjeni Srbi nastavili su s oružanim provokacijama tijekom 1990. i u prvoj polovici 1991. godine. JNA je od proljeća 1991. stvarala „tampon zone“ (razdvajala sukobljene strane, pobunjene Srbe od hrvatske policije s ciljem da zaštiti srpske pobunjenike). Od srpnja 1991. otvoreno se svrstala na srpsku stranu i počela s napadima i okupacijom hrvatskog teritorija.

Hrvatska je ostala razoružana oduzimanjem oružja TO Hrvatske već prije konstituiranja višestranačkog demokratskog Hrvatskog sabora 30. svibnja 1990. godine.¹⁵³¹ Novoformirana hrvatska vlast imala je samo jednu oružanu formaciju, naslijeđenu miliciju s kojom se mogla suprotstaviti agresoru. Većina milicajaca bila je srpske nacionalnosti. Bojeći se da ti milicajci neće biti lojalni novoj vlasti (ostvarilo se otkazivanjem poslušnosti Milana Martića u Kninu i prelaskom mnogih milicajaca s prostora RH na srpsku pobunjeničku stranu), krenula je sa

¹⁵²⁶ Davor, MARIJAN, *Hrvatska 1989.-1992. Rađanje države*, Zagreb: Hrvatski institut za povijest, 2017., 15 – 91.

¹⁵²⁷ Oni su se na te prostore naselili najvećim dijelom krajem 16. i u prvoj polovici 17. stoljeća. Bili su to najvećim dijelom „Vlasi“, stočari pravoslavne, ali i katoličke vjeroispovijesti. U 19. st., djelovanjem srpske pravoslavne crkve, pravoslavni „Vlasi“ postat će Srbi. <http://web.archive.org/web/20110625052411/http://www.stkpula.hr/dhsp/Valenti2.html>, (1. 7. 2018.)

¹⁵²⁸ U Hrvatskoj javnosti ova pobuna ja nazvana „balvan revolucija“.

¹⁵²⁹ <https://www.vreme.com/cms/view.php?id=299503>, (1. 7. 2018.)

¹⁵³⁰ <http://www.magazinplus.eu/26-06-1991-poceo-desetodnevni-rat-napadom-jna-na-sloveniju/>, (3. 7. 2018.).

¹⁵³¹ „Izvyješće Komande 32. korpusa OS SFRJ Komandi 5. vojne oblasti“, prezentacija dokumenta od 18. svibnja 1990. na mrežnim stranicama časopisa „Hrvatski vojnik“, (4. 7. 2018.).

školovanjem mladih policajaca hrvatske nacionalnosti.¹⁵³² Oni će biti okosnica hrvatske policije, ali i prvih formacija Zbora narodne garde (ZNG) od travnja 1991. i Hrvatske vojske (HV) do kraja 1991. godine.¹⁵³³ Policajci su prvi preuzeli teret obrane RH.. Slijedilo je i povećanje broja pripadnika policije pozivanjem u pričuvni i redovni sastav. Problem je predstavljao manjak oružja i streljiva. Hrvatski narod imao je samo dvije mogućnosti, da se preda ili da se brani. Predsjednik Republike, dr. Franjo Tuđman, donio je 13. rujna 1991. odluku o blokadi vojarni i ostalih vojnih objekata JNA. Provodila je to od 14. rujna 1991. zajednički: policija, ZNG, odredi Narodne zaštite (NZ).¹⁵³⁴ Cilj hrvatske strane bio je da blokadom primora pripadnike JNA na predaju, njihov odlazak iz RH i predaju naoružanja, streljiva i ratne tehnike. S tim naoružanjem, streljivom i ratnom tehnikom opremila bi se i ustrojila HV i obranila Republika Hrvatska. Hrvatska strana uspjela je tijekom rujna 1991. osloboditi jedan dio vojnih objekata i doći do naoružanja i streljiva koje će pomoći u obrani zemlje do kraja 1991., a kasnije i u oslobađanju okupiranih krajeva.¹⁵³⁵ Najviše oružja i streljiva preuzeto je u sjeverozapadnoj Hrvatskoj gdje je bio smješten 32. korpus (K) JNA.¹⁵³⁶

Sredinom rujna 1991. osnovan je Glavni stožer HV (GSHV),¹⁵³⁷ donesen Zakon o obrani i time se stvaraju uvjeti za organiziranu obranu.¹⁵³⁸ Ustrojavaju se pričuvne brigade ZNG i oduzetim oružjem JNA i povraćenim oružjem TO Hrvatske pružaju otpor srpskom agresoru. Tijekom jeseni i zime 1991. vodstvo Hrvatske sve svoje snage preusmjerava na obranu teritorija i zbrinjavanje prognanika i izbjeglica. U obrani teritorija nastaju bojišta od istočne Slavonije do južne Dalmacije.¹⁵³⁹ Srpska strana do kraja 1991. godine okupirala je gotovo trećinu teritorija Republike Hrvatske. Protjerali su s okupiranog prostora većinu nesrpskog stanovništva, a njihovu su imovinu uništili i opljačkali.¹⁵⁴⁰ Pobunjeni Srbi proglasili su na okupiranim po-

¹⁵³² http://www.uvsjp-alfa.hr/index.php?option=com_content&view=article&id=308&Itemid=169, (4. 7. 2018.).

¹⁵³³ Davor, MARIJAN, *Sudionici i osnovne značajke rata u Hrvatskoj 1990.–1991.*, *Časopis za suvremenu povijest*, 40, 1., 2008., 47 – 63.

¹⁵³⁴ http://udnz.hr/web/?page_id=36, (4. 7. 2018.).

¹⁵³⁵ Blokada vojnih objekata JNA i oslobađanje u Republici Hrvatskoj poznati su pod nazivom *Rat za vojarnu*.

¹⁵³⁶ Ivan, HRASTOVIĆ, *Zauzimanje vojarni JNA u Varaždinu i predaja 32. varaždinskog korpusa JNA.*, *Polemos: časopis za interdisciplinarna istraživanja rata i mira*, IX., 18, 2006., 131.

¹⁵³⁷ <http://povijest.hr/nadanasnjidan/osnovan-glavni-stozer-oruzanih-snaga-rh-1991/>, (5. 7. 2018.).

¹⁵³⁸ https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1991_09_49_1230.html, (5. 7. 2018.).

¹⁵³⁹ Bojišta su poznata pod nazivima: istočno, zapadnoslavonsko, banovinsko, kordunsko, ličko, sjeverno i srednjedalmatinsko, južno i pomorsko bojište.

¹⁵⁴⁰ <http://www.mvep.hr/hr/mediji/priopcenja/priopcenje-u-povodu-izricanja-pravomocne-presude-mehanizma-za-medunarodne-kaznene-sudove-vojslavu-seselju,31530.html>, (5. 7. 2018.).

dručjima RH 19. prosinca 1991. „Republiku Srpsku Krajinu“ s glavnim gradom Kninom.¹⁵⁴¹ Hrvatska vojska i policija, ne samo da su do kraja 1991. zaustavile JNA, pod čijim zapovjedništvom su bile i oružane formacije pobunjenih Srba iz Hrvatske, srpski rezervisti i pripadnici TO iz Srbije, Bosne i Hercegovine te Crne Gore, kao i srpski dragovoljci iz Srbije, Crne Gore i Bosne i Hercegovine, nego su pokrenule i prve oslobodilačke operacije na zapadnoslavonskom bojištu, *Orkan 91*, *Otkos 10* i *Papuk 91*. U tim operacijama sudjelovale su i postrojbe iz Koprivničko-križevačke županije.

2. Domovinski rat na prostoru Koprivničko-križevačke županije od 1990. do listopada 1991.

Novim teritorijalnim ustrojem donesenim na kraju 1992. u RH,¹⁵⁴² nekadašnje općine Križevci, Koprivnica i Đurđevac ulaze 1993. u novu jedinicu područne (regionalne) samouprave, Koprivničko-križevačku županiju.¹⁵⁴³ Pored Saveza komunista Hrvatske – stranke demokratskih promjena i Socijalističkog saveza – Saveza socijalista Hrvatske u sve tri općine osnivaju se i ogranci novih političkih stranaka početkom 1990. godine.¹⁵⁴⁴ Na prvim višestranačkim izborima u travnju i svibnju 1990. u sve tri općine pobijedila je Hrvatska demokratska zajednica koja je formirala općinske vlasti.¹⁵⁴⁵ Razoružanjem TO u RH u drugoj polovici svibnja 1990., nakon netom provedenih izbora, oduzeto je i oružje TO općine Križevci i TO Koprivnica te pohranjeno u skladištu naoružanja i streljiva u Širokom Brezju,¹⁵⁴⁶ a TO Đur-

¹⁵⁴¹ M.M.: „*Proglašena Republika Srpska Krajina*“, Srpski glas (29. 12. 1991.), 1.

¹⁵⁴² Zakon o lokalnoj samoupravi i upravi, Klasa: 015-01/92-01/05, Zagreb, 29. prosinca 1992. u: NN 90/1992.

¹⁵⁴³ <https://kckzz.hr/>, (5. 7. 2018.).

¹⁵⁴⁴ Na području Koprivničko-križevačke županije prvi ogranci novih stranaka u RH osnovani su tijekom veljače i ožujka 1990. Na primjer, Hrvatska demokratska zajednica (HDZ) prvi ogranak je osnovala u Koprivnici 15. veljače 1990., Hrvatska seljačka stranka (HSS) 19. ožujka u Goli, Hrvatska kršćansko-demokratska stranka 25. ožujka u Koprivnici. Dragutin, FELETAR, Ivan, ŠVEGOVIĆ, *Izbori u Podravini 1990., Podravski zbornik* 16., 1990., 7.

¹⁵⁴⁵ U Skupštini općine Koprivnica u tri vijeća (Društveno-političko vijeće, Vijeće mjesnih zajednica, Vijeće udruženog rada – DPV, VMZ, VUR) HDZ je imao 59 odbornika (od 90) ili 65,6 %, u Đurđevcu 58 odbornika (od 75) ili 77,3 % i Križevcima 47 odbornika (od 75) ili 62,6 %. FELETAR, ŠVEGOVIĆ, nav. dj. 11-12.; Đuro, ŠKVORC, Oslobađanje vojarne „Kalnik“ i skladišta oružja i streljiva u šumi Široko Brezje, *Cris* IX., 1., 2007., 78 (bilješka 7).

¹⁵⁴⁶ U skladište je također povučeno i oružje ŠTO Vrbovec, Novi Marof, Čazma, Varaždin, Zlatar. U istom skladištu čuvano je naoružanje i oprema 411. mpop-Križevci, 288. had-Virovitica, 73. mpop-Koprivnica i 5. partbr-Križevci.

đevca u Barutani u Bjelovaru.¹⁵⁴⁷ Sekretarijat za Narodnu obranu (NO) u Križevcima zatražio je u prosincu 1990. od Štaba TO Operativne zone Bjelovar povrat oduzetog oružja i opreme, ali je on pravdao činjenicom da ne vraća oružje sigurnosnim razlozima.¹⁵⁴⁸ Teritorij ovih općina pokrivaio je prema organizacijskom ustroju JNA 32. korpus (K) kopnene vojske.. Bio je u sastavu 5. vojne oblasti ili Sjeverozapadnog vojišta JNA,¹⁵⁴⁹ koja je u Koprivnici i Križevcima imala garnizone¹⁵⁵⁰. U koprivničkom garnizonu bile su smještene sljedeće postrojbe: u Garnizonskoj kasarni (vojarni) „Joža Vlahović“ – Zapovjedništvo i glavnina mirnodopskog sastava pričuvne 73. motorizirane brigade (R) s kompletnom borbenom tehnikom, oklopna bojna (bataljun) i izviđačka satnija (četa) 265. mehanizirane brigade (A) iz Bjelovara, zapovjedništvo i dijelovi 43. graničnog bataljuna, garnizonski dom JNA u središtu grada, garnizonsko vojno skladište „Crna Gora“ na rubnom dijelu grada i karaule „Narodni heroj Milivoj Marijan“ kod Botova i „Pilajevo“ kod Gole.¹⁵⁵¹ Križevački garnizon bio je popunjen sljedećim postrojbama i ustanovama JNA: 411. mješovitim protuoklopnim pukom pričuvnog sastava (R), 73. mješovitim artiljerijskim divizionom iz sastava 73. pričuvne motorizirane brigade iz garnizona u Koprivnici, 288. haubičkim artiljerijskim divizionom iz sastava 288. mješovite protuoklopne artiljerijske brigade (B) iz garnizona u Virovitici i 5. partizanskom brigadom (R), Domom JNA, skladištem naoružanja i streljiva Široko Brezje i vojnom ekonomijom Čret.¹⁵⁵² Na području Đurđevačke općine JNA je imala šest karaula. Bile su to karaule: „Ždala“ kod mjesta Ždala, „Ciganfis“ u šumi Repaš, „Narodni heroj Stjepan Debeljak Bil“ pokraj mjesta Ferdinandovca, „Mekiš“ kod

¹⁵⁴⁷ VRH: Komanda 5. VO, Str. pov. Br. 9/75 – 180 od 22. 5. 1990., Kabinet načelnika GŠ OS SFRJ, Izvještaj o realizaciji zadataka vezanih za preuzimanje naoružanja i municije TO. ŠKVORC, nav. dj., 78 (bilješka 8).

¹⁵⁴⁸ Štab TO Operativne zone Bjelovar, Dokument broj: 141-2/90, Klasa: 054 – 02 – 90 – 01/01; Ur. broj 2141- 04 – 2 – 90 – 2 (arhiva a., preslika dokumenta).

¹⁵⁴⁹ 5. VO imala je Zapovjedništvo (Komandu) u Zagrebu, a osim podstožernih (prištabnih) postrojbi bila je sastavljena od: Riječkog (13.), Ljubljanskog (14.), Mariborskog (31.), Varaždinskog (32.) korpusa, Komande obrane grada Zagreba i 6. proletherske pješačke divizije. <https://hcz-zu.hr/1986-1991-brojno-stanje-formacija-naoruzanje-i-oprema-jna-prije-pocetka-domovinskog-rata/>, (5. 7. 2018.).

¹⁵⁵⁰ Garnizon je naseljeno područje s bližom okolicom, gdje su smještene postrojbe oružanih snaga, od satnija do većih formacija. Zapovjednik garnizona je najviši časnik. Odgovoran je za smještaj, boravak, sigurnost, red i stegu, te službu (straža, ambulanta, pritvor, opskrba i dr.). <http://proleksis.lzmk.hr/22741/> (19.7. 2018.)

¹⁵⁵¹ Nikola, GREGUR, Oslobođanje vojnih objekata na području općine Koprivnica, 2 i 3 (izlaganje na Okruglom stolu: Zapadna Slavonija u Domovinskom ratu 1991. godine, Kukavica 28. ožujka 2018.); Pod zapovijedanjem 43. graničnog bataljuna bila je karaula „Narodni heroj Florijan Bobić“ koja se nalazila kod Donje Dubrave u Međimurju. Jakša, RAGUŽ, Koprivnica u zapovijedima i izvješćima JNA 1990. i 1991. godine, *Podravina*, VIII, 15., 2009., 72.

¹⁵⁵² ŠKVORC, nav. dj., 81 – 82.

Podravske Sesvete, „Šašnato Polje“ pokraj Pitomače i „Starogradački Marof“ kod istoimenog sela.¹⁵⁵³ Od JNA prijetila je stalna opasnost i općinske vlasti mogle su se osloniti u obrani samo na policiju. Problem je bio što je u policiji u sva tri grada ostao iz SFRJ velik broj Srba. Sastav je bio neravnomjeran s obzirom na etničku strukturu stanovništva u sve tri općine. Većinu je činilo hrvatsko stanovništvo. Tako je na primjer u općini Križevci živjelo 39 060 stanovnika, od toga Hrvata 36 925 (94,53%) i Srba 927 (2,37%), a u Policijskoj postaji Križevci sastav je bio 73 policajca od toga Hrvata 56 i Srba 11, a i sam načelnik bio je Srbin.¹⁵⁵⁴ Postojao je problem da će ti policajci prijeći na srpsku pobunjeničku stranu, što se dogodilo u nekoliko navrata širom Hrvatske. Zato je ministar MUP-a zatražio u siječnju 1991. od svih policajaca da potpišu izjavu o lojalnosti novoj hrvatskoj vlasti i državi. U Križevcima izjavu lojalnosti nije potpisalo 18 policajaca.¹⁵⁵⁵ U siječnju 1991. mobiliziran je pričuvni sastav policije u Republici Hrvatskoj zbog prijetnji JNA i mogućnosti rušenja hrvatske demokratske vlasti.¹⁵⁵⁶ S pričuvnim i redovnim sastavom policije provedena je obuka u tadašnjim općinama. Jedan dio redovnih i pričuvnih policajaca prijeći će u ZNG koji počinje svoje ustrojavanje krajem lipnja 1991. godine u općinama.¹⁵⁵⁷ Formiraju se u srpnju 1991. i odredi NZ i započinju s dežurstvima i stražarskom službom čuvajući najvažnije objekte u općinama.¹⁵⁵⁸ Aktiviraju se Centri za uzbunjivanje i motrenje koji će do početka mjeseca siječnja 1992. oglasiti više od 106 zračnih uzbuna, upozoravajući građane da se sklone u skloništa i sigurnija mjesta.¹⁵⁵⁹ Početkom kolovoza u sve tri općine formirani su Krizni štabovi (KŠ), a nakon toga po mjesnim zajednicama.¹⁵⁶⁰ Koordinirali su sve obrambene pripreme, ali i akcije oko oslobađanja vojarni, skladišta i karaula u drugoj polovici rujna 1991. u kojima je sudjelovala policija, ZNG i odredi NZ. Akcije oslobađanja vojnih objekata na našem području započele su 13./14. rujna 1991. godine isključivanjem struje, telefona, plina i vode te okruživanjem pripadnika JNA u vojnim objektima s hrvatskim snagama.¹⁵⁶¹ Tijekom ljeta JNA je pojačala straže u vojnim objektima, minirala ih i spremila se za djelovanje po gradovima Koprivnici i Križevcima iz vojarni, ne

¹⁵⁵³ RAGUŽ, nav. dj., 172.

¹⁵⁵⁴ ŠKVORC, nav. dj., 79 (bilješka 14).

¹⁵⁵⁵ *Križevačke ratne postrojbe u Domovinskom ratu 1991.–1995.* Križevci, 2011., 31.

¹⁵⁵⁶ Nav. dj., 29.

¹⁵⁵⁷ Nav. dj., 36.; Marko, FIJAČKO, Koprivnica i Koprivničanci u Domovinskom ratu 1991. i 1992. godine. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Hrvatski studiji, diplomski rad, 2017., 18.

¹⁵⁵⁸ *Križevačke ratne postrojbe u Domovinskom ratu 1991.- 1995.*, nav. dj., 44.

¹⁵⁵⁹ Dražen, MAGDIĆ, *Poticaj za dodjelu odlikovanja za 58. slab PZO Đurđevac.* Đurđevac: 2016., 2. (preslika rukopisa u posjedu a.)

¹⁵⁶⁰ *Križevačke ratne postrojbe u Domovinskom ratu 1991.–1995.*, nav. dj., 44.; Mladen, PAVKOVIĆ, *Scem protiv čelika – Iz povijesti ratnog Kriznog štaba Općine Koprivnica.* Koprivnica, 2016., 43.

¹⁵⁶¹ PAVKOVIĆ, nav. dj., 50.; *Križevačke ratne postrojbe u Domovinskom ratu 1991.- 1995.*, nav. dj., 50.

mareći se što je u gradovima bilo civilno stanovništvo. Tako je npr. u pronađenom vojnom dokumentu JNA u Križevcima bila označena civilna kuća predsjednika općine za rušenje.¹⁵⁶²

Prvi vojni objekti u kojima su se predali pripadnici JNA bile su karaule. Bilo je to 16. rujna.¹⁵⁶³ Teže je to išlo sa skladištima i vojarnama jer je u njima bio veći broj pripadnika JNA i bile su jače branjene. Prva je oslobođena vojarna u Križevcima 17. rujna 1991., a dan ranije oslobođeno je skladište naoružanja i streljiva u Širokom Brezju s kojima su naoružane mnoge postrojbe HV-a širom Republike Hrvatske.¹⁵⁶⁴ U oslobađanju vojnih objekata u garnizonu Križevci poginula su dva pripadnika NZ, dva su ranjena, jedan teško i jedan lakše. Teže je bio ranjen i pripadnik ZNG-a.¹⁵⁶⁵

U Koprivnici su pregovori o mirnom napuštanju garnizona vođeni između KŠ Koprivnice i JNA tijekom kolovoza i rujna. Nakon dugog i mučnog pregovaranja 30. rujna 1991. svi pripadnici JNA s obiteljima i osobnim naoružanjem napustili su Koprivnicu i u pratnji policije napustili RH kod Šida. Iza sebe u vojarni ostavili su nered, krš i lom kao i naoružanje velikim dijelom u neispravnom stanju.¹⁵⁶⁶

JNA se nije mirila s porazom u Križevcima i Koprivnici. Raketirala je neuspješno 17. rujna 1991. skladište naoružanja i streljiva u Širokom Brezju i odašiljač na Kalniku,¹⁵⁶⁷ a 7. listopada 1991. vojarnu u Koprivnici, gdje je poginuo pripadnik HV-a, a dvojica su ranjena.¹⁵⁶⁸ Oružja i oruđa koja je ostavila JNA koristit će se za naoružavanje policije, manjim dijelom NZ i novo ustrojnih postrojbi HV. Ostatak naoružanja bit će disperziran na bojišnice RH.¹⁵⁶⁹

¹⁵⁶² Zemljovid s ciljevima JNA u Križevcima (u posjedu a.).

¹⁵⁶³ Na koprivničkom području u noći 15/16. rujna predala se karaula „Narodni heroj Milivoj Marijan“ kod Botova, a 16. „Pilajevo“ kod Gole. Na đurđevačkom području od šest karaula tri su se predale, dok su tri (Ždala, Ciganis, Ferdinandovac) zauzete borbom. Antun, STIŠČAK, *Slavna 117. brigada Hrvatske vojske, Podravski zbornik*, 21 (ur. Franjo Horvatić), Koprivnica: Muzej grada Koprivnice, 1995., 9; Dražen, NAJMAN, Ivan, POSILOVIĆ, Marija, DUJIĆ, *Narodna zaštita u Domovinskom ratu*, Zagreb, 2002., 170.

¹⁵⁶⁴ ŠKVORC, nav. dj., 81.–85.

¹⁵⁶⁵ Poginuli su Miljenko Klobučar i Mario Jembrek, a teško je bio ranjen Željko Jericha. Sva trojica bili su pripadnici odreda NZ-e iz Križevaca. Teško je bio ranjen Božo Drmić iz ZNG-a Sisak.

¹⁵⁶⁶ GREGUR, nav. dj., 5.–7.

¹⁵⁶⁷ Ivan, PEKLIĆ, *Križevci u Domovinskom ratu do 15. I. 1992.*, Križevci, 2000., 87.

¹⁵⁶⁸ GREGUR, nav. dj., 8. Poginuo je David Piskor.

¹⁵⁶⁹ Više u: *Zapadna Slavonija u Domovinskom ratu 1991.*, zbornik radova (urednici Đ. Škvorc, Natko Martinić Jerčić), HVU Dr. Franjo Tuđman, Zagreb, 2019., 52.–112.

3. Postrojbe Koprivničko-križevačke županije na bojišnicama Hrvatske

3. 1. Policija

Prvi su na bojište krenuli policajci i to već u ožujku 1991. Bio je to teren u Pakracu, gdje su policajci srpske nacionalnosti zarobili svoje kolege hrvatske nacionalnosti u Policijskoj postaji i predali je pobunjenim Srbima. Bilo je to 1. na 2. ožujak 1991. godine. Hrvatska vlast to nije mogla gledati skrštenih ruku te je uputila 2. ožujka 1991. u Pakrac Posebnu jedinicu policije (PJP) iz Policijske uprave (PU) Bjelovar.¹⁵⁷⁰ Policajci su slomili pobunu, oslobodili postaju, zarobili nekoliko srpskih pobunjenika, izvršili čišćenje šireg područja grada i stavili ga pod svoju kontrolu. U slamanju pobune sudjelovali su i pripadnici Antiterorističke jedinice Lučko i PJP iz Zagreba.¹⁵⁷¹ Pobunjenicima koji su se povukli u brda pohitala je u pomoć JNA iz Bjelovara, Kutine i Zagreba, no stigla je u grad prekasno i nije mogla spriječiti akciju hrvatske policije.¹⁵⁷² Ipak, dolazak JNA u grad je imao drugu svrhu: demonstrirati silu, zastrašiti Hrvate i ohrabriti srpske pobunjenike. Ovo je bio prvi slučaj u Domovinskom ratu da je JNA tako otvoreno stala na stranu pobunjenih Srba. Neki povjesničari uzimaju taj događaj za početak Domovinskog rata. Slijedili su novi tereni na koje su upućivani policajci. Tako su oni već 2. srpnja 1991. godine u Glini, 26. srpnja u Hrvatskoj Kostajnici, 29. srpnja u Solni pokraj Viduševca, oslobođanju vojarni, itd.¹⁵⁷³ Policajci iz Koprivničko-križevačke županije bit će na terenima širom Hrvatske do kraja rata 1995., ali i nakon toga, osiguravajući red i mir na napuštenim prostorima iz kojih se masovno iselilo srpsko stanovništvo tijekom vojno-redarstvene operacije „Oluja“ u kolovozu 1995. godine.

3. 2. Specijalna jedinica policije Policijske uprave (SJP PU) Koprivničko-križevačke „Ban“

Novim teritorijalnim ustrojem u Republici Hrvatskoj i formiranjem županija 1993., policijske postaje u Đurđevcu, Koprivnici i Križevcima izdvajaju se iz sastava bjelovarske PU i ula-

¹⁵⁷⁰ Posebna jedinica policije ustrojena je 23. veljače 1991. godine u Bjelovaru. Postrojba je bila popunjena najsposobnijim policajcima iz policijskih postaja Bjelovar, Virovitica, Koprivnica, Čazma, Daruvar, Pakrac, Grubišno Polje, Đurđevac i Križevci koje su djelovale u sastavu Policijske uprave Bjelovar. Brojala je 80-ak policajaca. Zapovjednik je bio Hamdija Mašinović, a stacionirana je bila u Nastavnom centru (NC) Kukavica kraj Male Pisanice. Hamdija, MAŠINOVIĆ, Sudjelovanje i uloga Policijske uprave bjelovarsko-bilogorske u *Domovinskom ratu, Radovi Zavoda za znanstvenoistraživački i umjetnički rad u Bjelovaru*, 8., 2014., 8.

¹⁵⁷¹ MAŠINOVIĆ, nav. dj., 154.

¹⁵⁷² Davor, MARIJAN, *Domovinski rat*. Zagreb, 2016., 72.

¹⁵⁷³ MAŠINOVIĆ, nav. dj., 154. – 155.

ze u sastav novoustrojene PU Koprivničko-križevačke županije. Iz sastava Specijalne jedinice policije (SJP) Bjelovarsko-bilogorske „Omega“, pet policajaca dobiva novi raspored s 1. kolovozom 1993. i ustrojava SJP PU Koprivničko-križevačke „Ban“.¹⁵⁷⁴ Ime „Ban“ uzima, prema imenu poginulog pripadnika 4. podravskog voda koji je bio dotada u sastavu SJP PU Bjelovarsko-bilogorske „Omega“, Draženu Baničeku.¹⁵⁷⁵ Dio pripadnika SP „Ban“ drži položaje od 29. rujna do 7. studenoga 1993. na Debelom Brijegu u okolici Cavtata u južnoj Hrvatskoj, dok je drugi dio postrojbe od 27. listopada do 9. studenoga 1993. u Cerničkoj i Mašičkoj Šagovini u području Slavonije.¹⁵⁷⁶ Slijedi najteži teren na području Velikog i Malog Bata na Velebitu u vremenu od 8. siječnja 1994. do 30. travnja 1995.¹⁵⁷⁷ Ovdje su pripadnici policijskih snaga dočekali dvije zime. Temperature su često padale ispod -30 °C. Postrojba se 30. svibnja 1995. uključuje u vojno-redarstvenu operaciju „Bljesak“ na području zapadne Slavonije. Sudjeluje u napadnim operacijama oslobađanja i kasnijem čišćenju terena od zaostalih pripadnika Srpske vojske Krajine (SVK) sve do 6. svibnja 1995.¹⁵⁷⁸ Već 5. kolovoza 1995. dio postrojbe je prebačen na područje Like gdje sudjeluje do 9. kolovoza u vojno-redarstvenoj operaciji „Oluja“.¹⁵⁷⁹ Postrojba je nakon „Oluje“ bila smještena u bivšoj karauli JNA – Botovo.¹⁵⁸⁰ U radu postrojbe sudjelovalo je više od 200 pripadnika aktivnog i pričuvnog sastava. Specijalna jedinica PU Koprivničko-križevačke „Ban“ tijekom izvršenja svih navedenih zadaća nije imala poginulih i ranjenih pripadnika u borbenim djelovanjima.¹⁵⁸¹ Na razini matične PU djelovale su u SP i dvije kirurške mobilne ekipe (KAME).¹⁵⁸²

4. Hrvatska vojska

Ustrojavanje ZNG-a s 4 profesionalne brigade u svibnju 1991. pokazalo se nedovoljnim s obzirom na događanja na terenu gdje sve više jača srpska pobuna, a JNA s tampon zonama¹⁵⁸³

¹⁵⁷⁴ *Specijalna policija u Domovinskom ratu 1990.–1996.* Zagreb, 2017., 193. Bili su: Ivica Jurenc-zapovjednik, Mirko Hanžeković, Josip Škorjanec, Borislav Matica i Zlatko Loinjak.

¹⁵⁷⁵ Nav. dj., 193.

¹⁵⁷⁶ Nav. dj., 194.

¹⁵⁷⁷ Nav. dj., 194.–197.

¹⁵⁷⁸ Nav. dj., 197.

¹⁵⁷⁹ Nav. dj., 198.

¹⁵⁸⁰ Nav. dj., 193.

¹⁵⁸¹ Nav.dj., 199.

¹⁵⁸² Nav. dj., 193.

¹⁵⁸³ Tampon zona je policijska ili vojna zona između dvije sukobljene strane. <https://jezikoslovac.com/word/p3mm>, (19.7.2018.)

sprečava gušenje pobune koje pokušava provesti hrvatska policija.¹⁵⁸⁴ Hrvatska vlast da bi spriječila pobunu bila je prisiljena ustrojavati nove postrojbe ZNG.

4. 1. 117. brigada „R“ HV

Začeci ustrojavanja HV na prostoru koji obuhvaća Koprivničko-križevačka županija sežu u ljeto 1991. godine.¹⁵⁸⁵ Prva postrojba bila je 117. brigada „R“ HV. Zapovijed o ustroju done-sena je 29. srpnja 1991.¹⁵⁸⁶ U trećoj dekadi kolovoza popunjavaju se bojne vojnim obveznicima (v/o) koje popunjavaju općinski sekretarijati narodne obrane u Koprivnici i Križevcima. Bri-gada je 1. listopada 1991. godine primila zapovijed za mobilizaciju,¹⁵⁸⁷ a koja je provedena u 1. bataljunu (bojni) do 4. listopada 1991.¹⁵⁸⁸ Sastojala se od tri bojne: 1. bojne – (iz Koprivnice), 2. bojne – (iz Koprivnice) i 3. bojne – (iz Križevaca). Prvo službeno postrojavanje pripadnika buduće 1/117. br. ZNG „R“ je bilo 1. listopada 1991. godine na strojilištu u vojarni, u 8 sati. Tom prigodom im se obratio Milan Jurić, tada vršitelj dužnosti zapovjednika brigade.¹⁵⁸⁹ Zbog spore mobilizacije KŠ općine Koprivnica 3. listopada donosi odluku o smjenjivanju sekretara Sekretarijata narodne obrane (SNO), te imenuje Komisiju za provođenje mobilizacije. Čla-novi komisije sastaju se u vojarni s v.d. zapovjednika Milanom Jurićem, zapovjednikom 2. Operativne zone (OZ) Bjelovar Miroslavom Jezerčićem, dotadašnjim sekretarom SNO, pred-sjednikom Skupštine općine (SO), predsjednikom KŠ i Zvonkom Pandurićem. Jezerčić iznosi na sastanku da 117. br. nije ustrojena prema dobivenim zapovijedima, te zapovijeda da se do 7 sati 4. listopada ustroji Zapovjedništvo brigade. Prihvaća prijedlog da se za zapovjednika 117. br. imenuje Dragutin Kralj.¹⁵⁹⁰ Za središte brigade uzet je grad Koprivnica. Ona je bila

¹⁵⁸⁴ Na osnovi odluke predsjednika Franje Tuđmana, 5. svibnja započelo je ustrojavanje četiriju brigada, odnosno prebacivanje dragovoljnih pripadnika jedinica za specijalne namjene MUP-a u ZNG. *TV kalendar* (9. 4. 2016.).

¹⁵⁸⁵ FIJAČKO, nav. dj., 18.

¹⁵⁸⁶ Republika Hrvatska, Ministarstvo obrane, Klasa: Str. pov. 801-01/91-01/07, ur. broj: 512-06-05-91-03, Zagreb, 29. 07. 1991. godine, Formiranje jedinica Narodne garde, organizacijsko-formacijska zapovijest.

¹⁵⁸⁷ Republika Hrvatska, Ministarstvo obrane, Klasa: dt. 801 – 02/91 – 01/01, ur. broj: 512 – 06 – 02 – 91 – 69, Zagreb, 30. rujna 1991. *Zapovijed*.

¹⁵⁸⁸ Republika Hrvatska, Općina Koprivnica, Općinski sekretarijat za narodnu obranu, KLASA: Str. pov. 801 – 02/91/01, Ur. Br.: 2137 – 04 – 91 – 3, 04. listopada 1991. godine. *Izvešće o izvršenju mobilizacije*.

¹⁵⁸⁹ Izlaganje pukovnika Jurić, Milana (Okrugli stol: Oslobođanje vojnih objekata na području Koprivničko križevačke županije u rujnu 1991. godine, Koprivnica, 26. 9. 2013., (snimka u posjedu a.).

¹⁵⁹⁰ Raščlamba bojnih djelovanja u 1991. godini na području tadašnje općine Koprivnica, Koprivnica, 1999.

smještena u vojarni „Ban Krsto Frankopan“. Brigada je po crti zapovijedanja bila je postrojba 2. OZ Bjelovar. Prva i druga pješačka bojna bile su u Koprivnici, a treća i četvrta pješačka bojna u Križevcima u vojarni „Ban Stjepan Lacković“. Četvrta bojna ustrojena je 1992. godine.¹⁵⁹¹

Prvi dijelovi brigade, točnije 3/117. br pod zapovijedanjem Zvonka Belje bili su uključeni u operaciju oslobađanja kasarne „Kalnik“ i skladišta naoružanja i opreme „Široko Brezje“. Oslobađanjem skladišta u „Širokom Brezju“ (16. IX.) i vojarne (17. IX.) došlo se u posjed značajnijih količina naoružanja i opreme koje su odmah proslijeđene na bojišta diljem Hrvatske.¹⁵⁹² U vojarni je 22. rujna organizirana prisega tih pripadnika i blagoslov vojarne.¹⁵⁹³ Manjim dijelom od tih pripadnika i mobiliziranih pripadnika sljedećih dana se ustrojava 15. mješoviti protuoklopni artiljerijski divizion (mpoad) pod zapovjedništvom Željka Topolovca.¹⁵⁹⁴ Većina zaprisegnutih ostaje u sastavu 3. pješačke bojne. Njome je zapovijedao Zvonko Beljo. Uz mnogo teškoća izvršena je mobilizacija pripadnika za popunu sve tri satnije.¹⁵⁹⁵ Tijekom noći 3. na 4 listopada, 1. satnija 3. bojne 117. br „R“(1/3. 117. br „R“) otišla je bojišnicu u područje Pokupsko – Pisarovina. Ostala je sedam dana na bojišnici. Zbog konfuzne situacije na bojišnici, satnija je vraćena od strane nadređenog zapovjedništva s bojišnice u Križevce.¹⁵⁹⁶ Već tri dana kasnije 1/3. 117. br „R“ upućena je na pakračko bojište gdje oslobađa dio Gornje Obriježi i Omanovca. Pripadnici satnije ostaju na terenu do 28. listopada 1991.¹⁵⁹⁷ Zamijenila ih je 2/117. br u Omanovcu i Gornjoj Obriježi gdje ostaje do 8. studenoga.¹⁵⁹⁸ Dijelovi križevačke bojne bit će na terenu u Bairu i Popovcu na novljanskom bojištu od 3. do 8. studenoga 1991.¹⁵⁹⁹ U najvećem sastavu (500 bojovnika) bojna je bila na pakračkom bojištu od 29. studenoga do 19. prosinca 1991. godine. Ovdje svakako moramo spomenuti oslobađanje sela Dobrovca i Kukunjevca 7. prosinca 1991. Tu je bojna imala najveće gubitke – sedam poginulih i trideset i sedam ranjenih.¹⁶⁰⁰ Nakon sarajevskog primirja 3. siječnja 1992. bojna se vraća na

¹⁵⁹¹ Antun, STIŠČAK, Slavna 117. brigada Hrvatske vojske, *Podravski zbornik*, 21., 1995., 12.

¹⁵⁹² Odvezeno je u 135 kamiona i šlepera. ŠKVORC, nav. dj., 86.

¹⁵⁹³ Mate, BABIĆ, Treća bojna 117. brigade Koprivničko-križevačke. Križevačke ratne postrojbe u Domovinskom ratu 1991.–1995., 140.

¹⁵⁹⁴ Željko, TOPOLOVEC, Ratni put 2. mpap – 15. mpoad Križevci 1991.–1992. nav. dj., 95-96.,

¹⁵⁹⁵ Ratni dnevnik zapovjedništva 2. OZ Bjelovar, knjiga 1., 18.

¹⁵⁹⁶ BABIĆ, nav. dj., 140.

¹⁵⁹⁷ Nav. dj., 143 – 144.

¹⁵⁹⁸ Nav. dj., 144 – 145.

¹⁵⁹⁹ Nav. dj., 144 – 145.

¹⁶⁰⁰ Nav. dj., 145.

područje Brezovca, Livađana, Subocke i Jagme.¹⁶⁰¹ Tu će je zamijeniti 8. veljače 1992. 4/117. br pod zapovijedanjem Vladimira Kolića.¹⁶⁰² Bojne 3. i 4. mijenjat će se uzastopno na navedenom terenu do povratka u Križevce i razvojačenja nakon 31. srpnja 1992. godine.¹⁶⁰³

Ratni put 1. i 2. bojne 117. br vezan je uz djelovanja na novljanskom bojištu u operaciji Orkan 91'. No njima su na terenu prethodile dragovoljačke skupine. Tako se skupina od 19 dragovoljaca pod zapovijedanjem Zvonka Pandurića Strica, na poziv Policijske postaje Koprivnica uputila 19. kolovoza 1991. na pakračko bojište gdje sudjeluje u obrani Pakraca i oslobađanju vojarne „Polom“. Nakon toga vraćaju se u Koprivnicu i uključuju u sastav 117. br. HV.¹⁶⁰⁴ Druga dragovoljačka skupina je samostalna satnija Darka Ozmeća Dacija. Ustrojena je 15. listopada 1991. na Gradskom stadionu u Koprivnici. Dana 19. listopada uputila na pakračko bojište. Brojila je 117 dragovoljaca. Djelovala je u sklopu Operativne grupe (OG) „Pakrac“ na području sela Gornji Obrijež, Batinjani i Omanovcu. Pripadnici satnije vratili su se u Koprivnicu 4. studenoga i uključili u sastav 2/117. br. HV.¹⁶⁰⁵ Treća samostalna skupina je Željka Capića Dugog. Pripadnici se okupljaju 18. listopada 1991. u selu Herešin. Bilo ih je 56. Nakon obuke 28. listopada odlaze u Viroviticu i javljaju se Đuri Dečaku zapovjedniku 127. brigade „R“. Po zapovijedi Đure Dečaka sudjeluju u borbama u oslobađanju Bilogore. Krajem prosinca 1991. vraćaju se u Koprivnicu i ulaze u sastav 1/117. br HV.¹⁶⁰⁶

Dana 4. studenoga 1991., pripadnici 1/117. br „R“ po zapovijedi 2. OZ Bjelovar odlaze na teren u šire područje sela Kozarice i preuzimaju crtu od bjelovarske 105. br „R“ HV. Ovdje je brigada djelovala s 2 bojne (1. koprivnička i 3. križevačka) i podstožernim postrojbama. Podređene su bile OG „Posavina“. Tijekom 11. i 12. studenoga iz Koprivnice dolazi haubička topnička bitnica 105 mm (htb 105. mm) i 2/117. br. 1. i 2./117. brigade sudjeluju u oslobađanju sela Baira, motela Trokut, sela Korita i napadu na Donji Čaglič.¹⁶⁰⁷ Na tom prostoru ostaju do

¹⁶⁰¹ Nav. dj., 156 – 157.

¹⁶⁰² Vlado, KOLIĆ, 4. bojna 117. brigade Koprivnica – Križevci, nav. dj., 175 – 176.

¹⁶⁰³ Nav. dj., 176.

¹⁶⁰⁴ *Dragovoljačka skupina Zvonka Pandurića – „Strica“*. Koprivnica: Borbena djelovanja dragovoljačkih skupina i 117. „R“ brigade u 1991. godini na zapadnoslavonskom ratištu, 1999., 425 – 426.

¹⁶⁰⁵ *Samostalna dragovoljačka satnija Darka Ozmeća – „Dacija“*. Koprivnica: Borbena djelovanja dragovoljačkih skupina i 117. „R“ brigade u 1991. godini na zapadnoslavonskom ratištu, 1999., 426 – 428.

¹⁶⁰⁶ *Samostalna grupa Željka Capića – „Dugog“*. Koprivnica: Borbena djelovanja dragovoljačkih skupina i 117. „R“ brigade u 1991. godini na zapadnoslavonskom ratištu, 1999., 426 – 430.

¹⁶⁰⁷ *Posjedanje crte obrane i borbena djelovanja 117. „R“ brigade na zapadnoslavonskom ratištu tijekom 1991. godine*. Koprivnica: Borbena djelovanja dragovoljačkih skupina i 117. „R“ brigade u 1991. godini na zapadnoslavonskom ratištu, 1999. 6 – 20.

demobilizacije brigade 1. srpnja 1992. godine.¹⁶⁰⁸ Zapovijedanje brigadom sredinom travnja 1992. preuzima Ivica Zgrebec.¹⁶⁰⁹ Brigada je imala 38 poginulih i 220 ranjenih.¹⁶¹⁰

Brigada je dala svoj doprinos u oslobađanju teritorija zapadne Slavonije i držanje prve crte prema pobunjenim Srbima iz zapadne Slavonije. Problem je bio u tome što je brigada bila sastavljena od pripadnika iz dviju općina Koprivnice i Križevaca. Osim na novljanskom bojištu, u studenom 1991. u sklopu OG „Posavina“, 117. br, nije nikada djelovala kao jedinstvena cjelina te je to stvaralo problem njenoj homogenosti. Brigada je zbog svog sastava iz dviju općina Koprivnice i Križevaca poznata još pod nazivom 117. koprivničko-križevačka br HV. Za učinkovito djelovanje 117. br. „R“ HV odlikovana je vojnim odlikovanjem *Redom Nikole Šubića Zrinskog* (odlikovanje se dodjeljuje za junački čin u ratnoj opasnosti ili iznimnim okolnostima u miru hrvatskim i stranim državljanima te postrojbama i drugim ustrojstvenim jedinicama OSRH i MUP-a).¹⁶¹¹

4. 2. 15. mješoviti protuoklopni artiljerijski divizion (15. mpoad)

U Križevcima su nakon oslobađanja vojnih objekata 16. i 17. rujna 1991. ostale velike količine opreme, oružja i streljiva. Dijelom naoružanja je opremljena novoustrojena postrojba koja je počela s popunjavanjem pripadnika 28. rujna 1991. godine u Križevcima. Bio je to 2. mješovito protuoklopni artiljerijski puk (2.mpap) koji će 2. prosinca 1991. promijeniti ime u 15. mpoad.¹⁶¹² U prijedodnevni satima 29. rujna 1991., po zapovijedi GS HV, postrojba u nepopunjenom sastavu,¹⁶¹³ zbog teške situacije na bojišnici u zapadnoj Slavoniji, uputila se prema Čazmi da bi se na kraju stacionirala 7. listopada u Novskoj.¹⁶¹⁴ Na tom prostoru po-

¹⁶⁰⁸ RH, MO, Uprava za vojnu obvezu i mobilizaciju, Klasa: SP 801-02/92-01/01, Ur. broj: str. pov. 512-00-02-02-232, Zagreb, 27. lipnja 1992. Zapovijed o ukidanju i demobiliziranju dijela pričuvnog sastava HV, I. faza – od 20. lipnja do 10. srpnja 1992. godine. (preslika u posjedu a.)

¹⁶⁰⁹ 117. br. *Popis stožera brigade i zapovjednika*. Koprivnica: Rašlamba b/d zapadnoslavonsko bojište 1992. godine, Knjiga 1, 2001.

¹⁶¹⁰ <https://koprivnica.hr/novosti/zapovjednici-117-brigade-na-prijemu-kod-gradonacelnika/>, (21. 7. 2018.) Navodi se u članku da je poginulo 37.

¹⁶¹¹ NN 68/2006 (19.6.2006.), *Odluka o odlikovanju Redom Nikole Šubića Zrinskog*.

¹⁶¹² 2. prosinca odlukom ZP – Bjelovar dosadašnji naziv 2. mpoap postrojba mijenja u 15. mpoad. Željko, TOPOLOVEC, 15. *mpoad* – pano, Spomen soba: Križevačke ratne postrojbe u Domovinskom ratu 1991.–1995. godine, Gradska knjižnica „Franjo Marković“ Križevci; TOPOLOVEC, *Ratni put 2.mpap – 15. mpoad Križevci 1991.–1992.*, nav. dj., 95.

¹⁶¹³ 2. mpap sastojao se od zapovjedništva, motoriziranog voda, 1. tpab 100 mm T-12, 2. tpab 100 mm T-12, rpoab 9P 122 mm, sbPZO 20/3 i S-2M te pozadinskog voda. Nav. dj., 96

¹⁶¹⁴ Nav. dj., 96 – 99.; 15. *mpoad Križevci*. Varaždin: Rašlamba b/d na novljanskom bojištu 1991. g, Knjiga 2, 2000., 73.

strojba je na prvoj crti obrane Hrvatske boravila ukupno 275 dana.¹⁶¹⁵ Postrojba je odradila dvije krupne zadaće. Okupila je oko sebe ostale topničke i raketne postrojbe i zajedno s njima provodila borbena djelovanja. Bile su to postrojbe, mješoviti haubički divizijun 122./152./155. i bitnica lakih raketnih lansera 128 mm iz Novske i bitnice haubica 122 mm iz Daruvara i Virovitice.¹⁶¹⁶ Postrojbe su ispalile oko 4 350 različitih topničkih projektila, a navođenje je bilo od strane izviđačkih topnika 15. mpotrd-a. 15. mpoad uništio je desetak oklopnih sredstava (tenkova i oklopnih transporter), više od dvadeset vrsta motornih vozila i neutralizirao nekoliko vatrenih položaja minobacača 120 mm i haubica 122 mm.¹⁶¹⁷

Pored nanošenja izravnih gubitaka neprijatelju ispred grada Novske, druga zadaća po važnosti bila je topnička priprema i potpora napadnim djelovanjima 1. gardijske brigade Tigrovi u oslobađanju neprijateljskih uporišta u selima Bair, Popovac, Brezovac, Livađani, Koritna, Gornje i Donje Kričke, Subocka i Jagma.¹⁶¹⁸ Topnički izviđači 15. mpoad-a su često borbene zadaće izvršavali duboko u neprijateljskom teritoriju.

Sve to tražilo je od pripadnika postrojbe veliko zalaganje i hrabrost. Cijena toga je i pogibanje sedmorice izviđača 10. prosinca 1991. i 2. siječnja 1992. godine i ranjavanje 15 vojnika, dočasnika i časnika.¹⁶¹⁹

U razdoblju od 22. ožujka 1992. do 6. svibnja 1992. u tri nastavna ciklusa pripadnici divizijuna sudjelovali su u izobrazbi 400 polaznika tečajeva za pješačke desetnike. Bili su to pripadnici ratnih postrojbi 125. br HV Novska, 151. br HV Samobor, 51. samostalne bojne (s.b.) Vrbovec, 53. s.b. Dugo Selo, 56. s.b. Kutina, 65. s.b. Ivanić Grad, 15. mpoad Križevci i drugih postrojbi iz ZP Bjelovar.¹⁶²⁰

Od svibnja 1992. godine u Križevcima u vojarni „17. rujna“ dio pripadnika 15. mpoad-a počinje stručno–specijalističku obuku novaka na protuoklopnim sredstvima.¹⁶²¹

Nakon povratka u Križevce 29. lipnja 1992. dio pripadnika postrojbe uključio se u izobrazbu i obuku ročnika, a najveći dio njih se razvojačio.¹⁶²² Zapovjednik postrojbe bio je brigadir Željko Topolovec.¹⁶²³ Za učinkovito djelovanje 15. mpoad HV pohvaljen je od Predsjednika Republike Hrvatske 22. svibnja 2006. godine.¹⁶²⁴

¹⁶¹⁵ Nav. dj., 136.

¹⁶¹⁶ Nav. dj., 99.

¹⁶¹⁷ DVD, *15. mpoad Križevci*. Križevci: 20. obljetnica, 29. rujna 2011.

¹⁶¹⁸ Nav. dj.

¹⁶¹⁹ Nav. dj.

¹⁶²⁰ TOPOLOVEC, *Ratni put 2. mpap – 15. mpoad Križevci 1991.–1992.*, nav. dj., 131.; TOPOLOVEC, *15. mpoad – pano*, nav. dj..

¹⁶²¹ TOPOLOVEC, *Ratni put 2. mpap – 15. mpoad Križevci 1991.–1992.*, nav. dj., 132 – 135.

¹⁶²² TOPOLOVEC, nav. dj., 134 – 135.

¹⁶²³ Zapovijed o postavljenju Željka Topolpca za zapovjednika mpoap-a. Nav. dj., 229.

¹⁶²⁴ Pohvala 15. mpoad-u od Predsjednika RH i Vrhovnog zapovjednika OS RH. Nav. dj., 243.

4. 2. 61. laki artiljerijski divizion protuzračne obrane (61. lad PZO)

Dana 21. rujna 1991. godine u Koprivnici se ustrojava vod PZO kao postrojba ZNG.¹⁶²⁵ Vod je bio naoružan jednocjevnim topom 20 mm.¹⁶²⁶ Prije pada vojarne vod je nabavio još jedan top, a iz oslobođene vojarne u Osijeku dobiva jednu protuzrakoplovnu raketu S-2M, popularno nazvanu „Strijela“.¹⁶²⁷

Vod nakon odlaska 73. motorizirane brigade JNA iz vojarne 30. rujna 1991. dolazi do velikih količina protuzrakoplovnih sredstava (oruđa, opreme i streljiva). Velika većina tih sredstava bila je uništena i devastirana, bilo ju je potrebno u kratkom vremenu popraviti i osposobiti.¹⁶²⁸

Temeljem Odluke Glavnog stožera ZNG-a u Koprivnici je 4. listopada 1991. ustrojen 61. lad PZO.¹⁶²⁹ Po provedenoj mobilizaciji i ustrojavanju divizijun dobiva zadaću osiguranja protuzrakoplovne obrane gospodarskih objekata i objekata od vitalnog značaja u Koprivnici te obranu CPS-a Molve.¹⁶³⁰

Pripadnici voda prvi put su borbeno djelovali 7. listopada 1991. prilikom napada na šire područje industrijske zone „Danica“ i koprivničku vojarnu u kojoj se tada nalazio velik broj pripadnika Hrvatske vojske.¹⁶³¹ Stradao je hrvatski branitelj David Piskor.¹⁶³² Prvi napad iz zraka na Koprivnicu, srećom, bio je i posljednji.

Pripadnici divizijuna tijekom mjeseca listopada provodili su dežurstva na borbenim položajima oko grada Koprivnice izvodili su obučavanje i uvježbavanje te vršili popravak i osposobljavanje PZO.¹⁶³³

61. lad PZO 28. listopada 1991. godine u ranim jutarnjim satima odlazi na novljansko bojište gdje zaposjeda borbene položaje u području sela Drumovi i sela Torovi.¹⁶³⁴ Sljedećeg

¹⁶²⁵ Nenad, BARIĆ, 2.trd Koprivnica 202.trbr PZO u VRO „Oluja“. Koprivnica: Koprivničke postrojbe u VRO „Oluja“, Muzej grada Koprivnice – katalog, 2015., 19.

¹⁶²⁶ Top je imao naziv „Partizanac“, bio je smješten u Bašći, a čuvalo ga je danonoćno 20 prvih pripadnika koprivničkog PZO-a predvođenih Nenadom Barićem. STIČAK, Antun: 61.LAD-2. TRD PZ, *Podravski zbornik*, 23.,1997., 102.

¹⁶²⁷ Nav. dj., 102.

¹⁶²⁸ Nav. dj., 102.

¹⁶²⁹ BARIĆ, nav. dj., 19.

¹⁶³⁰ Zvonimir, MRŠIĆ, *PZO*, *Podravski zbornik*, 21., 1995., 19.

¹⁶³¹ BARIĆ, nav. dj., 19.

¹⁶³² RH, Općina Koprivnica, KŠ Općine Koprivnica, Klasa: 008-02/91-12/02, URBROJ: 2137-01-91-2, Koprivnica, 8 listopada 1991., *Dostava obavijesti*.

¹⁶³³ STIČAK, nav. dj., 103.

¹⁶³⁴ BARIĆ, nav. dj. 19.

dana postrojba u zoni sela Kozarice bitnicom borbenih oklopnih vozila 3 (BOV-3) ruši neprijateljski zrakoplov „Orao“.¹⁶³⁵

Nakon provedene ratne zime na zapadnoslavonskom bojištu pripadnici divizijuna se 26. ožujka 1992. godine vraćaju u Koprivnicu.¹⁶³⁶

Dana 29. ožujka 1992. dolazi zapovijed iz GS HV i divizijun kreće na južno bojište.¹⁶³⁷ Prvi položaji divizijuna bili su kod Crnića i Kleka.¹⁶³⁸ Dana 13. travnja 1992. oborili su neprijateljski zrakoplov MIG-29 s prvom ispaljenom „Iglom“, protuzrakoplovnom raketom koja se do tada nije koristila u postrojbama Hrvatske vojske.¹⁶³⁹ Divizijun je srušio još nekoliko neprijateljskih zrakoplova, a načelnik Glavnog stožera HV, general zbora Anton Tus za prvu obljetnicu divizijuna čestitao je pripadnicima na oborenih šest neprijateljskih zrakoplova i jednom helikopteru.¹⁶⁴⁰ Pripadnici divizijuna sudjeluju u oslobađanju Dubrovnika i dubrovačkog zaleđa i nakon oslobađanja ovdje će ostati do listopada 1994. sa zadaćom zaštite zračnog prostora.¹⁶⁴¹

Sredinom 1992. godine dijelovi postrojbe bili su povučeni s južnog bojišta i upućeni na položaje prema istočnoj Slavoniji. Dana 12. srpnja 1992. godine u doba najžešćih borbi u Bosanskoj Posavini i egzodusa Hrvata iz Bosne pripadnici 61. lad-a PZO zaposjest će položaje uz Savu u mjestima Sikirevci, Babina Greda, Bošnjaci i Struga, sa zadaćom osiguravanja protuzrakoplovne zaštite topničkih skupina Hrvatske vojske i skelskih mjesta prijelaza preko Save koja su se tada koristila kao jedini način komunikacije za opskrbu branitelja u Bosanskoj Posavini i za izvlačenje prognanika, a bila su česta meta neprijateljskih zrakoplova. Na ovom dijelu bojišta pripadnici divizijuna ostaju do proljeća 1993. godine.¹⁶⁴²

Preustrojem Hrvatskih oružanih snaga 1993. godine (15. veljače), 61. lad PZO prestaje biti samostalni divizijun i ulazi u sastav 202. topničko raketne brigade PZO pod nazivom 2. topničko raketni divizijun PZO Koprivnica.¹⁶⁴³ Preustroj nije ništa izmijenio zadaće postrojbe. Pripadnici divizijuna obnašaju svoje dužnosti na južnom bojištu, a sredinom 1993. godine dio postrojbe preuzima zadaću protuzrakoplovne zaštite Šibenskog i Paškog mosta i protuzrakoplovne zaštite postrojbi Hrvatske vojske na ličkoj bojišnici.¹⁶⁴⁴ U nekim trenucima

¹⁶³⁵ Nav. dj., 19.

¹⁶³⁶ Nav. dj., 19.

¹⁶³⁷ Nav. dj., 19.

¹⁶³⁸ MRŠIĆ, nav. dj., 21.

¹⁶³⁹ BARIĆ, nav. dj., 19.

¹⁶⁴⁰ MRŠIĆ, nav. dj., 21.

¹⁶⁴¹ Nav. dj., 22.

¹⁶⁴² Nav. dj., 22.

¹⁶⁴³ BARIĆ, nav. dj., 19.

¹⁶⁴⁴ MRŠIĆ, nav. dj., 22.

tijekom 1993. godine pripadnici postrojbe nalazili su se na više od desetak borbenih položaja diljem Hrvatske od istočnoslavonskog bojišta, ličkog, srednjodalmatinskog do juga Hrvatske. Na južnom bojištu uz česte promjene borbenih položaja (Koščela, Dolovi, Stolac...) postrojba ostaje sve do listopada 1994. godine kada se posljednji dijelovi divizijuna vraćaju u koprivničku vojarnu.¹⁶⁴⁵

Dana 12. studenoga 1994. godine divizijun odlazi na bojišnicu u prostor Sunje.¹⁶⁴⁶ Postrojba dobiva zadaću protuzrakoplovne zaštite hrvatskih postrojbi raspoređenih na toj bojišnici te zadaću protuzrakoplovne obrane važnih i vitalnih prometnih, komunikacijskih i gospodarskih objekata na tom području. Ovu zadaću postrojba će izvršavati sve do vojno-redarstvene operacije „Bljesak“ u svibnju 1995. U toj operaciji u potpunosti je mobiliziran korišten sav pričuvni sastav divizijuna.¹⁶⁴⁷

Tijekom vojno-redarstvene operacije „Bljesak“ dio postrojbe pridodan je 2. gardijskoj brigadi HV-a, dok su ostali dijelovi postrojbe zaposjeli položaje bitne za zaštitu objekata i ljudstva tijekom trajanja operacije. U operaciji „Bljesak“ nije djelovalo protivničko zrakoplovstvo.¹⁶⁴⁸ Dio postrojbe krajem mjeseca svibnja 1995. godine vraća se u Koprivnicu, a dio i nadalje ostaje na zaposjednutim položajima s zadaćom šticeanja zračnog prostora i postrojbi HV.¹⁶⁴⁹

U noćnim satima 3. kolovoza 1995., popunjena postrojba s pričuvnim sastavom zaposjela je položaje kod Sunje uz Savu sa zadaćom obrane skelskih mjesta prijelaza. Na tim mjestima HV trebala je prijeći na drugu stranu tijekom izvođenja vojno-redarstvene operacije „Oluja“. 2. topničko raketni divizijun PZO imao je i zadaću šticeanja važnijih gospodarskih objekata, skladišta streljiva, topničkih skupina i oklopno mehaniziranih postrojbi HV u napadnim djelovanjima.¹⁶⁵⁰ Vod bitnice BOV-a 20/3 mm pridodan je 2. gardijskoj brigadi i s njom sudjeluje na oslobađajućem pravcu Mošćenica – Petrinja – Glina, dok drugi vod sudjeluje na oslobađajućem pravcu Bobovac – Hrvatska Kostajnica – Dvor na Uni i dalje uz granicu s BiH prema mjestu spajanja s armijom BiH.¹⁶⁵¹ Završetkom borbenih djelovanja veći dio postrojbe vraća se 11. kolovoza u Koprivnicu, a dio ostaje na osiguranju granice s BiH kod Dvora na Uni do 18. kolovoza 1995.¹⁶⁵² Divizijun je 17. rujna 1995. godine dobiva zapovijed da krene prema

¹⁶⁴⁵ STIČAK, nav. dj., 106.

¹⁶⁴⁶ BARIĆ, nav. dj., 19.

¹⁶⁴⁷ MRŠIĆ, nav. dj., 23.

¹⁶⁴⁸ Nav. dj., 23.

¹⁶⁴⁹ Nav. dj., 23.

¹⁶⁵⁰ BARIĆ, nav. dj., 19.

¹⁶⁵¹ Nav. dj., 19 – 20.

¹⁶⁵² Nav. dj., 23 – 24.

Bosanskoj Dubici.¹⁶⁵³ Stiže noću. Imao je zadaću da prijeđe rijeke Unu i sudjeluje u oslobađanje bosanskog dijela Pounja.¹⁶⁵⁴ Napadna djelovanja hrvatskih snaga započela su 18. rujna oko 11,20 sati. Protivnik je bio dobro utvrđen na nekoliko crta obrane. Pokušaj proboja HV i stvaranja mostobrana nije uspio.¹⁶⁵⁵ Od posljedica djelovanja neprijateljskog topništva poginuo je 18. rujna 1995. pripadnik postrojbe Jovo Podravec.¹⁶⁵⁶ Sljedećega dana operacija „Una“ bit će zaustavljena, a divizijun se vraća u Koprivnicu.¹⁶⁵⁷

Nakon više od četiri godine neprekidnih terena, gotovo na svim bojišnicama diljem Hrvatske, pripadnici divizijuna vraćaju se u Koprivnicu. Nakon razvojačenja postrojba je prešla na mirnodopski ustroj s temeljnom zadaćom specijalističke i završne vojne obuke ročnika PZO struke.¹⁶⁵⁸ Pored stručno-specijalističke izobrazbe ročnika, postrojba je provodila i obuku pripadnika drugih PZO postrojbi te tečajeve i seminare za zapovjednike desetina vodova i bitnica.¹⁶⁵⁹ Tijekom Domovinskog rata kroz postrojbju je prošlo 1723 pripadnika.¹⁶⁶⁰

4. 3. 58. samostalna laka bitnica PZO Đurđevac

Na području Općine Đurđevac nalazili su se vitalni objekti INA Naftaplina i CPS Molve 1,2 i 3, plinskih stanica Molve-Istok, Kalinovac, Stari Gradac i ostalih manjih postrojenja.¹⁶⁶¹ Kako je postojala velika opasnost da će ih napasti zrakoplovstvo JNA osnovana je 14. listopada 1991. godine postrojba PZO u okviru Policijske postaje Đurđevac.¹⁶⁶² Bio je to jedan vod naoružan BOV-om i dvije Strele 2-M. Sastav voda činili su djelatni i pričuvni policajci iz postaje Đurđevac. Zapovjednik voda bio je Marijan Matočec, a veliki doprinos u izboru ljudstva i opremanju postrojbe dao je Vlado Janči.¹⁶⁶³ Iz sastava voda i kasnije uvojačenih pripadnika za potrebe 61. lada PZO ustrojava se po zapovijedi zapovjednika Zbornog područja Bjelovar 31. listopada 1991. 58. samostalna laka bitnica PZO (58. slab PZO) Đurđevac. Zapovjednik je bio satnik

¹⁶⁵³ MRŠIĆ, PZO, nav. dj., 26.

¹⁶⁵⁴ Nav. dj., 26.

¹⁶⁵⁵ Nav. dj., 26.

¹⁶⁵⁶ Nav. dj., 27.

¹⁶⁵⁷ Nav. dj., 27.

¹⁶⁵⁸ Nav. dj., 27.

¹⁶⁵⁹ Nav. dj., 27.

¹⁶⁶⁰ BARIĆ, nav. dj., 24.

¹⁶⁶¹ Dražen, MAGDIĆ, *Poticaj za dodjelu odlikovanja za 58. slab PZO Đurđevac*. Đurđevac: 2016., 1. (preslika rukopisa u posjedu a.)

¹⁶⁶² Nav. dj., 1.

¹⁶⁶³ Nav. dj., 1-2. Postrojba je opremljena topovima 20/1 i 20/3 iz skladišta Bedenik i Doljani.

Stanko Gregurek.¹⁶⁶⁴ Početkom 1992. sa zadaćom obrane Dubrovnika iz postrojbe je upućen raketni lanser i rakete „Igla“. Pripadnici postrojbe upućuju se kontinuirano po vodovima na zapadnoslavonsko bojište sa zadaćom PZO prostora na kojem se nalazila 117. br „R“ HV. Bio je to prostor mjesta Baira, Popovca, Brezovca i Subocke. Smjenski su se zamjenjivali na toj zadaći s vodom 61. lad PZO Koprivnica. Povratkom 117. br „R“ HV u srpnju 1992. u Koprivnicu i Križevce zadaća je prestala.¹⁶⁶⁵ Godine 1993. postrojba se preustrojava i dobiva naziv 465. samostalna topničko-raketna bitnica PZO (465. strb PZO) Đurđevac.¹⁶⁶⁶ Postrojba je demobilizirana 26. ožujka 1994., a u njenom sastavu tijekom djelovanja bilo je 296 pripadnika.¹⁶⁶⁷

4. 4. 105. brigada „R“ HV, 3. pješačka bojna, Đurđevac

S ustrojavanjem 105. brigade započelo se u lipnju 1991. godine.¹⁶⁶⁸ Od lipnja pa do početka listopada ustrojivane su i naoružavane postupno sve postrojbe brigade po dobivenom ustroju. 3. bojna ustrojena je 1. kolovoza 1991. godine.¹⁶⁶⁹ Okosnicu 3. đurđevačke bojne (3.b) činilo je 45 pripadnika MUP-a iz policijskih postaja Bjelovar, Koprivnica i Đurđevac (po 15 iz svake).¹⁶⁷⁰ Tada je cijela brigada bila po broju pripadnika u jačini satnije i vodila je borbe sa srpskim pobunjenicima na području Bilogore i Pakraca. Oslobođanjem skladišta oružja i streljiva u Doljanima 16. rujna i vojarne u Bjelovaru 29. rujna stečeni su uvjeti da se brigada mobilizira do punog ustroja.¹⁶⁷¹ 3. bojna svoja borbena djelovanja počinje oslobođanjem karaula na našem području te na Bilogori (selo Peratovica).¹⁶⁷² Od 12. listopada 1991. pripadnici 3. bojne preuzimaju položaje u selu Uljanik u zapadnoj Slavoniji.¹⁶⁷³ Tu ostaju nekoliko dana i

¹⁶⁶⁴ Nav. dj., 2.

¹⁶⁶⁵ Nav. dj., 2.

¹⁶⁶⁶ Nav. dj., 2. Bitnica je tada opremljena s topovima 40/1, iglama i strelama 2-M.

¹⁶⁶⁷ Nav. dj., 3.

¹⁶⁶⁸ https://bib.irb.hr/datoteka/788685.Sudjelovanje_105._brigade_Hrvatske_vojske.pdf (28. 7. 2018.)

¹⁶⁶⁹ Željko, KARLAULA, Ratni put 105. brigade Bjelovar u Domovinskom ratu (1991.–1995.), Udruga 105. brigade i Županija Bjelovarsko-bilogorska, 52. (rukopis u posjedu a.)

¹⁶⁷⁰ Izlaganje pukovnika Martina Kranjeca: *3./105. br. Križevci: Okrugli stol: Zapadna Slavonija u Domovinskom ratu 1991.–1995.*, (15. 11. 2013). U prije navedenoj knjizi dr. Karaula navodi da je 3. bojna ustrojena „iz manjih grupa dragovoljaca koje su bile raspoređene u Đurđevcu, Molvama, Virju, Ferdinandovcu, Kloštru Podravskom ...“

¹⁶⁷¹ Od 4. do 12. listopada formirane su 3 pješačke bojne (1. bjelovarska, 2. čazmanska, 3. đurđevačka), oklopno-mehanizirana bojna, dvije samohodne topničke bitnice, bitnica MB 120 mm, bitnica lakih raketnih lansera, bitnica topova B1 i „ZIS“, logistička postrojba i Zapovjedništvo. *Raščlamba b/d 105. br „R“ HV.*

¹⁶⁷² djurdjevac.hr/wp-content/uploads/2016/10/Proslava-25-te-obljetnice-braniteljskih-pos..., (28. 7. 2018.)

¹⁶⁷³ Mato, ČURAK, *Mi smo htjeli. Domovinski rat 1990-1995.* Bjelovar: Gradsko Poglavarstvo Bjelovar, 2007., 67.

nakon toga premještanju se u Stari Grabrovac.¹⁶⁷⁴ Dana 29. listopada 1991. 3. bojna sudjeluje u Bitki za Trokut. Ovdje je bojna imala velike gubitke, nekoliko poginulih i ranjenih.¹⁶⁷⁵ 105. br na crti je 4. studenoga zamijenila 117. br iz Koprivnice, a do 5. studenoga cijela brigada otišla je na odmor kućama.¹⁶⁷⁶ Nakon odmora i popune s ljudstvom i tehničko-materijalnim sredstvima, po zapovijedi GS HV 14. studenoga 1991. brigada je upućena u istočnu Slavoniju.¹⁶⁷⁷ 1. i 2. bojna brigade odlaze na istočnoslavonsku bojišnicu 14. studenoga prema zapovijedi, a nakon konsolidacije u Đurđevcu 3.b stiže u istočnu Slavoniju 26. studenoga 1991.¹⁶⁷⁸ Ovdje je treća bojna bila u punom sastavu. Bojna je s ostalim postrojbama brigade u nekoliko navrata odbila prodore snaga JNA. Treća bojna s ostalim postrojbama brigade ostala je u istočnoj Slavoniji do 4. srpnja 1992. kada se vraća u Bjelovar.¹⁶⁷⁹ Brigada je bila najduže od svih pričuvnih postrojbi ZNG-a u punom sastavu tako daleko od kuće. Nakon razvojačenja u razdoblju od prosinca 1992. do travnja 1995., 3. bojna, s ostalim dijelovima brigade obučava se i priprema za borbena djelovanja.¹⁶⁸⁰ Sudjelovala je s ostalim sastavnicama 105. brigade od 1. do 16. svibnja u operaciji „Bljesak“ kojom je oslobođena zapadna Slavonija¹⁶⁸¹ i operaciji „Feniks“ u istočnoj Slavoniji koja je imala za zadaću da u vrijeme operacije „Oluja“ spriječi prodor srpskih snaga iz okupiranih područja istočne Slavonije prema zapadu Republike Hrvatske. Ovdje je 3. bojna s ostalim sastavnicama 105. brigade provela od 3. kolovoza do 7. rujna 1995. kada se vraća u Bjelovar i prelazi u pričuvu.¹⁶⁸² Kroz 3/105.br „R“ HV prošlo je preko 1600 branitelja, od toga je 13 poginulih i 33 ranjenih.¹⁶⁸³

¹⁶⁷⁴ Izlaganje pukovnika Martina Kranjeca, nav. dj.

¹⁶⁷⁵ https://www.ub-151-brigade.hr/dld/U-151.-Raguz-Boj_za_Trokut.pdf, (28. 7. 2018.); <https://www.vecernji.hr/premium/boj-za-trokut-jedan-od-dramaticnijih-i-krvavijih-sukoba-izmedu-hrvatskih-i-srpskih-snaga-911943>, (28. 7. 2018.).

¹⁶⁷⁶ RH, MORH, GS OS RH, VP 2127, Raščlamba b/d 105. brigade HV za 1991.godinu, Klasa: 801-02/97-02/03,Ur.br.2127-01-97-02,20. III. 1997. https://bib.irb.hr/datoteka/788685.Sudjelovanje_105._brigade_Hrvatske_vojsk.pdf, (28. 7. 2018.).

¹⁶⁷⁷ RH, MORH, GS OS RH, VP 2127, Raščlamba b/d 105. brigade HV za 1991.godinu, Klasa: 801-02/97-02/03,Ur.br. 2127-01-97-02, 20 ožujka 1997

¹⁶⁷⁸ KARAULA, Ratni put 105. brigade Bjelovar u Domovinskom ratu (1991.–1995.), 137. (rukopis u posjedu a.)

¹⁶⁷⁹ Izlaganje pukovnika Martina Kranjeca, nav. dj.

¹⁶⁸⁰ KARAULA, Ratni put 105. brigade Bjelovar u Domovinskom ratu (1991.–1995.), 188, 191, 194, 209. (rukopis u posjedu a.)

¹⁶⁸¹ KARAULA, nav. dj., 211 – 218. (rukopis u posjedu a.)

¹⁶⁸² KARAULA, nav. dj., 221 – 223. (rukopis u posjedu a.)

¹⁶⁸³ <https://dijurdjevac.hr/wp-content/uploads/2016/10/Proslava-25-te-obljetnice-braniteljskih-postrojbi-predstavljanje-postrojbi.pdf>, (29. 7. 2018.).

4. 5. 15. protuoklopna topničko-raketna brigada Hrvatske vojske (15. POtrbr)

15. POtrbr ustrojena je 17. studenoga 1992. godine u Križevcima.¹⁶⁸⁴ Okosnicu 15. POtrbr činili su prije svega pripadnici ratnih postrojbi 15. mješovitog protuoklopnog artiljerijskog divizijuna koji je djelovao na zapadnoslavonskom bojištu kao samostalna postrojba u okviru „OG Posavina“ te pripadnici 3. i 4. pješačke bojne 117. brigade HV-a koja je djelovala na području novljanskog bojišta u „OG Pakrac“.¹⁶⁸⁵

Osnovna zadaća 15. POtrbr bila je vođenje protuoklopne borbe u svim vremenskim i zemljišnim uvjetima u ratu te provedba obuke djelatnog, ročnog i pričuvnog sastava postrojbe u miru iz protuoklopnih topničkih i raketnih specijalnosti.¹⁶⁸⁶ Brigada je bila smještena u vojarni „Ban Stjepan Lacković“ u Križevcima.¹⁶⁸⁷ Po crti zapovijedanja bila je podstožerna postrojba.¹⁶⁸⁸

Svoj prvi izlazak na crtu bojišnice 15. POtrbr je s jednim svojim dijelom postrojbe, 1. protuoklopno topničko raketnim divizijunom (1. POtrd), imala u kolovozu 1993. godine kao pojačavanje protuoklopne potpore Zapovjednom području (ZP) Zagreb u neposrednoj blizini Petrinje. Postrojbe 1. POtrd divizijuna borbena su raspoređene na prostoru sela Nebojan, Letovanić, Dumače i Jazvenik. Mladi vojnici-ročnici prvi su se put našli u bojevima djelovanjima. Sklapanjem Zagrebačkog sporazuma u travnju 1994. postrojba se vraća u vojarnu i nastavlja se s redovnim zadaćama u cilju što uspješnije završne izobrazbe vojnika.¹⁶⁸⁹

Potkraj 1994. godine počinju pripreme i prva izviđanja terena u neposrednoj blizini Nove Gradiške. Na tom će prostoru djelovati 2. POtrd iz 15. POtrb dajući potporu pješačkim postrojbama Hrvatske vojske u vojno-redarstvenoj operaciji Bljesak. 2. POtrd bio je predpodređen VI. ZP Bjelovar, a djelovao je na smjeru „Istok“ (Nova Gradiška – Okučani). Nakon izbijanja na državnu granicu s Bosnom i Hercegovinom u Staroj Gradiški divizijun je ostao ovdje sa zadaćom čuvanja državne granice do početka srpnja 1995. godine.¹⁶⁹⁰

U ovoj operaciji sastav divizijuna činili su: djelatnici (časnici i dočasnici), ročni vojnici i u manjoj mjeri pričuvnici.¹⁶⁹¹

¹⁶⁸⁴ TOPOLOVEC, 15. POtrbr – ustroj brigade, nav. dj., 131.

¹⁶⁸⁵ TOPOLOVEC, nav. dj., 131.

¹⁶⁸⁶ Nav. dj., 131.

¹⁶⁸⁷ Nav. dj., 131.

¹⁶⁸⁸ Podstožerne postrojbe bile su: 1. 2. i 7. gbr, 15. POtrbr, 16. trbr i 33. inž.br. Bile su pod direktnim zapovijedanjem načelnika GS HV.

¹⁶⁸⁹ Antun, RADMANIĆ, Đuro, ŠKVORC, Željko, TOPOLOVEC, 15. POtrbr – 1993., 1. POtrd, 182 – 190., nav. dj.

¹⁶⁹⁰ MLADENOVIĆ, 2. protuoklopni topničko-raketni divizion, 200 – 205., nav. dj.

¹⁶⁹¹ Nav. dj., 202.

U vojno-redarstvenoj operaciji Oluja 1. POtrd uključen je u borbena djelovanja na području Banovine u sklopu ZP Zagreb. Djelovao je na smjeru Sveta Katarina – Glinsko Novo Selo, Graberje – Glinsko Novo Selo sa zadaćom zaštite bokova 2. gbr iz smjera Petrinje i Gline. Nakon završetka operacija na Banovini, divizijun je zapovijedju načelnika GSHV 10. kolovoza 1995. otišao u istočnu Slavoniju u područje Vinkovaca. Ovdje je ostao do 7. rujna 1995. kada se vratio zajedno s 2. POtrd u Križevce.¹⁶⁹² Oba divizijuna u istočnoj Slavoniji bila su uključena u operaciju HV „Feniks“. Zadaća HV u operaciji „Feniks“ bila je da se pobrinu oko glavnih hrvatskih snaga, angažiranih u vojno-redarstvenoj operaciji „Oluja“, da ne budu napadnuti od Vojske Jugoslavije i dijela Vojske Republike Srpske. 2. POtrd na prostor istočne Slavonije stigao je uoči početka vojno-redarstvene operacije „Oluja“. U ZP Osijek zauzeo je položaje na smjeru sela Soljani – Strošinci – Komletinci – Privlaka, sa zadaćom pružanja PO potpore postrojbama HV u obrani i uništavanja otpornih točaka 11. korpusa SVK.¹⁶⁹³

Nakon Daytonskog sporazuma 1995. godine Republika Hrvatska smanjila je svoje vojne snage u skladu s mirovnim sporazumom. U procesu preustroja OSRH brigada je ugašena. Dio časničkog i dočasničkog kadra iz sastava nekadašnje 15. POtrbr ušao je u sastav Topničko-raketne pukovnije iz Bjelovara i Topničko-raketne bojne iz 3. GOMBR, težišno nastaloj jednim dijelom i iz 15. protuoklopne topničko-raketne brigade te još nekih drugih postrojbi.¹⁶⁹⁴

Divizijuni 15. POtrbr 1. i 2. imali su učinkovito djelovanje u vojno-redarstvenim operacijama Bljesak i Oluja za što su pohvaljeni od ministra obrane.¹⁶⁹⁵ Brigadu su više puta pismeno i usmeno pohvalili načelnik GS OS te ministar obrane za razne uspješno provedene zadatke. Predsjednik i vrhovni zapovjednik Oružanih snaga, Ivo Josipović, odlikovao 14. prosinca 2012. 15. protuoklopnu topničko-raketnu brigadu u povodu 20. obljetnice njezina osnutka *Redom Nikole Šubića Zrinskog* i njezine istaknute pripadnike za doprinos u obrani Domovine.¹⁶⁹⁶

4. 6. 13. protuoklopne topničko raketni divizijun (13. POtrd)

Ministar obrane donio je 30. lipnja 1994. zapovijed o osnivanju 13. POtrd.¹⁶⁹⁷ Sastojao se od djelatnog (3%) i pričuvnog sastava (97%). Pričuvni sastav popunjavali su pričuvnici iz pro-

¹⁶⁹² RADMANIĆ, 1. POtrd, 192 – 195., nav. dj.

¹⁶⁹³ MLADENOVIĆ, nav. dj., 205 – 209.

¹⁶⁹⁴ <http://dictionary.sensagent.com/15.%20protuoklopna%20topni%C4%8Dko-raketna%20brigada%20HV/hr-hr/>, (30. 7. 2018.)

¹⁶⁹⁵ ŠKVORC, *Prilozi*, 246 – 247., nav. dj.

¹⁶⁹⁶ https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2013_01_1_9.html, (30. 7. 2018.).

¹⁶⁹⁷ Damir, VUKOVIĆ, *Prilog ratnoj povijesti 13.*, Koprivnica, 2014., 1.

stora koji je pokrivala nekadašnja općina Koprivnica.¹⁶⁹⁸ Sjedište postrojbe bilo je u koprivničkoj vojarni „Ban Krsto Frankopan“.¹⁶⁹⁹ Postrojba je bila operativna pričuva VI. ZP Bjelovar.¹⁷⁰⁰ Tijekom rata 13. POtrd sudjelovao je u vojno-redarstvenim operacijama „Bljesak“ i „Oluja“ u svibnju i kolovozu 1995. godine. U Bljesku u svibnju 1995. djelovao je na pravcu Novska – Okučani u ulozi protuoklopnog odreda Izdvojenog zbornog mjesta GSHV.¹⁷⁰¹ Divizijun je u toj operaciji sudjelovalo je 194 pripadnika djelatnog i pričuvnog sastava.¹⁷⁰² U operaciji Oluja 13. POtrd pridodan je ZP Karlovac. U područje djelovanja pristigao je 29. srpnja 1995. godine. Imao je ulogu protuoklopnog odreda u ZP Karlovac i djelovao je pravcem „međurječja“ od Siće, preko Perjasice i Slunja do Vojnića.¹⁷⁰³ Ovdje je djelovao s 238 pripadnika djelatnog i pričuvnog sastava.¹⁷⁰⁴ U Koprivnicu se vraća 12. kolovoza 1995. godine.¹⁷⁰⁵ Tijekom svoga ratnog djelovanja u Oluji imao je tri ranjena pripadnika¹⁷⁰⁶. Divizijun je nakon rata 1995. godine nastavio djelovanje sa zapovjednom jezgrom do 1999. godine, kada je ugašen, a kroz postroj je prošlo 492 pripadnika.¹⁷⁰⁷

5. Zaključak

Doprinos Koprivničko-križevačke županije u Domovinskom ratu 1991.–1995. godine bio je velik. Odnosi se to na ljudske i materijalne resurse. Kod ljudskih resursa prvenstveno mislimo na broj ljudi koji se uključio u postrojbe policije i HV i djelovao u njima širom Republike Hrvatske tijekom čitavog Domovinskog rata 1991.–1995. godine. Kada govorimo o materijalnim resursima nikako ne smijemo zaboraviti što je gigant Podravka značila u prehrani tih ljudi u postrojbama, ali i još jednom važnom čimbeniku koji se odnosi na oružje i streljivo koje je poslano s ovoga prostora u rujnu 1991. u sve dijelove Republike Hrvatske kada ga nije bilo.

¹⁶⁹⁸ Sastav su činili pripadnici razvojačenih ratnih postrojbi (117.br „R“ HV, 6.HaD, 61. lad PZO, 145. TG, 3/105.br, 15.mpoada) i mladi hrvatski vojnici obučeni za vođenje protuoklopnih raketa POVRS 9K 111 Fagot.

¹⁶⁹⁹ VUKOVIĆ, nav. dj., 1.

¹⁷⁰⁰ Nav. dj., 1.

¹⁷⁰¹ Nav. dj., 2.

¹⁷⁰² MO, GS OS RH, VI. ZP OS RH, Rašlamba b/d u zoni odgovornosti VI. ZP OS RH za 1995., Knjiga 1. Varaždin, 2001., 34.

¹⁷⁰³ Damir, VUKOVIĆ, 13. POtrd Koprivnica u VRO „Oluja“. Koprivnica: Koprivničke postrojbe u VRO „Oluja“, Muzej grad Koprivnice – katalog, 2015., 13 – 16.

¹⁷⁰⁴ VUKOVIĆ, nav. dj., 16.

¹⁷⁰⁵ Nav. dj., 17.

¹⁷⁰⁶ Nav. dj., 16.

¹⁷⁰⁷ Nav. dj., 18.

Ako gledamo Domovinski rat vremenski, a vezano uz prostor Koprivničko-križevačke županije možemo ga podijeliti u dva dijela. Prvi dio odnosi se na razdoblje do listopada 1991. godine, a drugi od listopada do kraja rata 1995. godine. Do listopada pripadnici policije, ZNG-e oslobodili su ovaj prostor od 32. K JNA, poslali veliku količinu naoružanja u druge dijelove zemlje i tako pomogli naoružavanju postrojbi koje su zaustavile prodor JNA prema Zagrebu i Varaždinu. Ustrojili su i naoružali postrojbe koje su već početkom listopada uključene u borbe na bojišnici. Osim doprinosa na bojišnici moramo spomenuti da je na našem prostoru bio zbrinut velik dio prognanika iz prostora koji je bio obuhvaćen ratnim djelovanjima, prvo u Hrvatskoj, a kasnije i u Bosni Hercegovini. Ipak, broj ljudi koji se u najvećem dijelu dragovoljno javio u postrojbe policije i HV i neposredno sudjelovao u obrani prostora Republike Hrvatske bio je velik. Žrtve su bile velike. Smrtno su stradala 143 branitelja, 1027 branitelja ima za posljedicu oštećenja organizma u vrijeme Domovinskog rata (ranjeni ili oboljeli u ratu) i za trojicom se još traga.

IZVORI:

1. Borbena djelovanja dragovoljačkih skupina i 117. „R“ brigade u 1991. godini na zapadnoslavonskom ratištu, Koprivnica, 1999.
2. Raščlamba bojevih djelovanja u 1991. godini na području tadašnje općine Koprivnica, Koprivnica, 1999.
3. Rašlamba b/d na novljanskom bojištu 1991. g, Knjiga 2, Varaždin 2000.
4. Raščlamba b/d 105. br „R“ HV.
5. Rašlamba b/d zapadnoslavonsko bojište 1992. godine, Knjiga 1, Varaždin, 2001.
6. Rašlamba b/d u zoni odgovornosti VI. ZP OS RH za 1995., Knjiga 1. Varaždin, 2001.,
7. 15. mpoad: Rašlamba b/d na novljanskom bojištu 1991. g, Knjiga 2, Varaždin, 2000.
8. 117. br. Popis stožera brigade i zapovjednika: Rašlamba b/d zapadnoslavonsko bojište 1992. godine, Knjiga 1, Koprivnica, 2001.
9. RH, MO, Uprava za vojnu obvezu i mobilizaciju, Klasa: SP 801-02/92-01/01, Ur. broj: str. pov. 512-00-02-02-232, Zagreb, 27. lipnja 1992. *Zapovijed o ukidanju i demobiliziranju dijela pričuvnog sastava HV, I. faza – od 20. lipnja do 10. srpnja 1992. godine.*
10. Ratni dnevnik zapovjedništva 2. OZ Bjelovar, knjiga 1, Bjelovar, 1991.
11. VRH: Komanda 5. VO, Str. pov. Br. 9/75 – 180 od 22. 5. 1990., Kabinet načelnika GŠ OS SFRJ, Izvješčaj o realizaciji zadataka vezanih za preuzimanje naoružanja i municije TO.
12. Štab TO Operativne zone Bjelovar, *Dokument* broj: 141-2/90, Klasa: 054 – 02 – 90 – 01/01; Ur. broj 2141 – 04 – 2 – 90 – 2.

13. Republika Hrvatska, Ministarstvo obrane, Klasa: Str. pov. 801-01/91-01/07, ur. broj: 512-06-05-91-03, Zagreb, 29. 07. 1991. godine, *Formiranje jedinica Narodne garde, organizacijsko-formacijska zapovijest*.
14. Republika Hrvatska, Ministarstvo obrane, Klasa: dt. 801 – 02/91 – 01/01, ur. broj: 512 – 06 – 02 – 91 – 69, Zagreb, 30. rujna 1991. *Zapovijed*.
15. Republika Hrvatska, Općina Koprivnica, Općinski sekretarijat za narodnu obranu, Klasa: Str. pov. 801 – 02/91/01, Ur. Br.: 2137 – 04 – 91 – 3, 04. listopada 1991. godine. Izvješće o izvršenju mobilizacije.
16. RH, MORH, GS OS RH, VP 2127, Raščlamba b/d 105. brigade HV za 1991.godinu, Klasa: 801-02/97-02/03,Ur.br. 2127-01-97-02, 20 ožujka 1997.

LITERATURA:

1. BABIĆ, Mate: Treća bojna 117. brigade Koprivničko-križevačke. // Križevačke ratne postrojbe u Domovinskom ratu 1991.–1995., Križevci, 2011.
2. BARIĆ, Nenad: 2. trd Koprivnica 202. trbr PZO u VRO „Oluja“. // Koprivničke postrojbe u VRO „Oluja“, Koprivnica, 2015., 19.
3. ČURAK, Mato: Mi smo htjeli. Domovinski rat 1990 -1995. Bjelovar. Bjelovar, 2007.
4. FELETAR, Dragutin; ŠVEGOVIĆ, Ivan: *Izbori u Podravini 1990*. // Podravski zbornik, 16, Koprivnica, 1990., 7, 11-12.
5. FIJAČKO, Marko: *Koprivnica i Koprivničanci u Domovinskom ratu 1991. i 1992. godine*. Zagreb, 2017.
6. GREGUR, Nikola: Oslobođanje vojnih objekata na području općine Koprivnica. Okrugli stol: Zapadna Slavonija u Domovinskom ratu 1991. godine, Kukavica, 28. ožujka 2018.
7. JURIĆ, Milan: *1/117. br HV*. Okrugli stol: Oslobođanje vojnih objekata na području Koprivničko-križevačke županije u rujnu 1991. godine, Koprivnica, 26. rujna 2013.
8. KARLAU, Željko: Ratni put 105. brigade Bjelovar u Domovinskom ratu (1991.–1995.), Udruga 105.brigade i Županija Bjelovarsko-bilogorska (rukopis u posjedu a.).
9. KRANJEC Martin: *3./105. br*. Okrugli stol: Zapadna Slavonija u Domovinskom ratu 1991.–1995. Križevci, 15. studenoga 2013.
10. KOLIĆ, Vlado: 4. bojna 117. brigade Koprivnica – Križevci. // Križevačke ratne postrojbe u Domovinskom ratu 1991.–1995., Križevci 2011.
11. M. M.: „*Proglašena Republika Srpska Krajina*“. Srpski glas, 29. 12. 1991.
12. MAGDIĆ, Dražen: *Poticaj za dodjelu odlikovanja za 58. slab PZO Đurđevac*, Đurđevac, 2016.
13. MARIJAN, Davor: Djelovanje JNA i pobunjenih Srba u Lici 1990. 1992. godine. // Senjski zbornik 33, 1., Senj, 2006.
14. MARIJAN, Davor: *Domovinski rat*. Zagreb, 2016.

15. MARIJAN, Davor: *Hrvatska 1989.–1992. Rađanje države*, Zagreb, 2017.
16. MARIJAN, Davor: *Sudionici i osnovne značajke rata u Hrvatskoj 1990.–1991.* // Časopis za suvremenu povijest 40, 1, Zagreb, 2008., 47 – 63.
17. Mašinović, Hamdija: *Sudjelovanje i uloga Policijske uprave bjelovarsko-bilogorske u Domovinskom ratu.* // Radovi Zavoda za znanstvenoistraživački i umjetnički rad u Bjelovaru 8, Bjelovar, 2014.
18. MLADENOVIĆ, Stevo: *2. protuoklopni topničko-raketni divizion.* // Križevačke ratne postrojbe u Domovinskom ratu 1991.–1995., Križevci, 2011., 200 – 205.
19. MRŠIĆ, Zvonimir: *PZO.* // Podravski zbornik 21, Koprivnica, 1995.
20. NN 90/1992
21. NN 68/2006
22. NAZOR, Ante: *Velikosrpska agresija na Hrvatsku 1990-ih*, Zagreb, 2011.
23. NAJMAN, Dražen; POSILOVIĆ, Ivan; DUJIĆ, Marija: *Narodna zaštita u Domovinskom ratu*, Zagreb, 2002.
24. PAVKOVIĆ, Mladen: *Srcem protiv čelika – Iz povijesti ratnog Kriznog štaba Općine Koprivnica*, Koprivnica, 2016.
25. PEKLIĆ, Ivan: *Križevci u Domovinskom ratu do 15. I. 1992.* Križevci, 2000.
26. RADMANIĆ, Antun: *1. POtrd.* // Križevačke ratne postrojbe u Domovinskom ratu 1991. – 1995., Križevci, 2011., 192 -195.
27. RADMANIĆ, Antun; ŠKVORC, Đuro; TOPOLOVEC, Željko: *15. POtrbr – 1993., 1. POtrd.* // Križevačke ratne postrojbe u Domovinskom ratu 1991.–1995., Križevci, 2011., 182-190
28. RAGUŽ, Jakša: *Koprivnica u zapovijedima i izvješćima JNA 1990. i 1991. godine.* // Podravina VIII, 15, Koprivnica, 2009.
29. *Specijalna policija u Domovinskom ratu 1990.–1996.* (ur. Goran Mihalić), Zagreb 2017.
30. STIŠČAK, Antun: *Slavna 117. brigada Hrvatske vojske.* // Podravski zbornik 21, Koprivnica, 1995.
31. STIŠČAK, Antun: *61. LAD-2. TRD PZO.* // Podravski zbornik 23, Koprivnica, 1997.
32. ŠKVORC, Đuro: *Oslobađanje vojarnje „Kalnik“ i skladišta oružja i streljiva u šumi Široko Brezje.* // Cris IX., 1, Križevci, 2007.
33. ŠKVORC, Đuro: *Prilozi.* // Križevačke ratne postrojbe u Domovinskom ratu 1991.–1995., Križevci, 2011., 246 – 247.
34. TOPOLOVEC, Željko: *15. POtrbr – ustroj brigade.* // Križevačke ratne postrojbe u Domovinskom ratu 1991.–1995., Križevci, 2011., 131.
35. TOPOLOVEC, Željko: *15. mpoad – pano,* // Spomen soba: Križevačke ratne postrojbe u Domovinskom ratu 1991.–1995. godine, Gradska knjižnica „Franjo Marković“ Križevci, 2015.
36. VUKOVIĆ, Damir: *Prilog ratnoj povijesti 13. POtrda Koprivnica.* Koprivnica, 2014., 1.

37. VUKOVIĆ, Damir: *13. POtrd Koprivnica u VRO „Oluja“*. // Koprivničke postrojbe u VRO „Oluja“, Koprivnica, 2015., 13 – 16.
38. Zapadna Slavonija u Domovinskom ratu 1991., zbornik radova (urednici Đuro Škvorc, Natko Martinić Jerčić), HVU Dr. Franjo Tuđman, Zagreb, 2019., 52.–112.

DVD:

1. DVD, *15. mpoad Križevci, 20. obljetnica*, Križevci, 29. rujna 2011.

Internet:

- <http://web.archive.org/web/20110625052411/http://www.stkpula.hr/dhsp/Valenti2.html>, (1. 7. 2018.).
- <https://www.vreme.com/cms/view.php?id=299503>, (1. 7. 2018.).
- <http://www.sabor.hr/Default.aspx?art=1767&sec=461>, (3. 7. 2018.).
- <https://www.vecernji.hr/premium/jedini-pravi-dan-neovisnosti-pada-na-25-lipnja-jer-je-na-taj-dan-rodna-hrvatska-1011804>, (3. 7. 2018.).
- <http://www.nspm.rs/politicki-zivot/referendum-u-srba.html?alphabet=l>, (3. 7. 2018.).
- <http://povijest.hr/nadanasnjidan/brijunska-deklaracija-tromjesečna-odgoda-proglasenja-neovisnosti-rh-1991/>, (4. 7. 2018.).
- „Izvjješće Komande 32. korpusa OS SFRJ Komandi 5. vojne oblasti“, prezentacija dokumenta od 18. svibnja 1990. na mrežnim stranicama časopisa „Hrvatski vojnik“, (4. 7. 2018.).
- http://www.uvsjp-alfa.hr/index.php?option=com_content&view=article&id=308&Itemid=169, (4. 7. 2018.).
- <https://www.vecernji.hr/vijesti/spiegelj-zagorec-se-pojavio-kad-smo-obranili-hrvatsku-824559>, (4. 7. 2018.).
- http://udnz.hr/web/?page_id=36, (4. 7. 2018.).
- [file:///C:/Users/DJURO%20SKVORC/Desktop/Hrastovic_119_135%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/DJURO%20SKVORC/Desktop/Hrastovic_119_135%20(1).pdf), (4. 7. 2018.).
- <http://povijest.hr/nadanasnjidan/osnovan-glavni-stozer-oruzanih-snaga-rh-1991/>, (5. 7. 2018.).
- https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1991_09_49_1230.html, (5. 7. 2018.).
- <http://www.prvi.hr/kaznena-prijava-protiv-5-drzavljana-srbije-i-jednog-iz-hrvatske-zbog-raketiranja-banskih-dvora/>, (5. 7. 2018.).
- <http://www.sabor.hr/Default.aspx?art=1788>, (5. 7. 2018.).
- <http://www.sabor.hr/15-sijecnja-dan-medunarodnog-priznanja-republike-h>, (5. 7. 2018.).
- <http://www.tudjman.hr/govori/primanje-republike-hrvatske-u-clanstvo-un/>, (5. 7. 2018.).
- <http://www.mvcp.hr/hr/mediji/priopcenja/priopcenje-u-povodu-izricanja-pravomocne-presude-mehanizma-za-medunarodne-kaznene-sudove-vojslavu-seselj,31530.html>, (5. 7. 2018.).
- <https://kckzz.hr/>, (5. 7. 2018.).

- <https://hcz-zu.hr/1986-1991-brojno-stanje-formacija-naoruzanje-i-oprema-jna-prije-pocetka-domovinskog-rata/>, (5. 7. 2018.).
- <https://jezikoslovac.com/word/p3mm>, (19.7.2018.).
- <http://proleksis.lzmk.hr/22741/>, (19.7. 2018.).
- <https://koprivnica.hr/novosti/zapovjednici-117-brigade-na-prijemu-kod-gradonacelnika/>, (21. 7. 2018.).
- NN 68/2006 (19.6.2006.), Odluka o odlikovanju Redom Nikole Šubića Zrinskog.
- https://bib.irb.hr/datoteka/788685.Sudjelovanje_105._brigade_Hrvatske_vojsk.pdf (28. 7. 2018.)
- dijurdjevac.hr/wp-content/uploads/2016/10/Proslava-25-te-obljetnice-braniteljskih-pos..., (28. 7. 2018.)
- http://www.ub-151-brigade.hr/dld/U-151.-Raguz-Boj_za_Trokut.pdf, (28.7.2018.)
- <https://www.vecernji.hr/premium/boj-za-trokut-jedan-od-dramaticnijih-i-krvavijih-sukoba-izmedu-hrvatskih-i-srpskih-snaga-911943>, (28. 7. 2018.).
- <http://dictionary.sensagent.com/15.%20protuoklopna%20topni%C4%8Dkoraketna%20brigada%20HV/hr-hr/>, (30. 7. 2018.)
- https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2013_01_1_9.html, (30. 7. 2018.).

SUMMARY

Abstract: The article will present the contribution of Croatian police and army units from the area of Koprivnica-Križevci County in the defense and liberation of the Republic of Croatia. The county was outside the front line in the 1991-1995 Homeland War. In addition, the county made a great contribution to the defense and liberation of the Republic of Croatia from the Greater Serbia Aggression. Among the first in the Republic of Croatia, the area of the County was liberated from the Yugoslav People's Army, weapons were sent to other parts of Croatia, units were formed to defend Croatia on the Novljan-Pakrac battlefield from October 1991. They will participate to the greatest extent in the liberation of the Republic of Croatia. Most of the work is dedicated to them. In addition to the Croatian Army, a great contribution was made by the basic and special police of our County, especially at the beginning of the Homeland War in 1991 in the defense of Pakrac, Daruvar, Banovina.

Keywords: Homeland War, Croatian Army, police, units, Koprivnica-Križevci County